

กลุ่มพ่อค้าส่งออกข้าวภายใต้แผนพัฒนา
เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ พ.ศ. 2504-2528

1. นโยบายเศรษฐกิจและการดำเนินงานของรัฐ

ประเทศไทยได้เกิดการเปลี่ยนแปลงกลุ่มผู้มีอำนาจปกครองประเทศอีกครั้งเมื่อวันที่ 16 กันยายน พ.ศ. 2500 ด้วยการรัฐประหารภายใต้การนำของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ซึ่งเคยเป็นกลุ่มหนึ่งในคณะรัฐประหาร พ.ศ. 2490 สาเหตุของการทำรัฐประหารครั้งนี้สืบเนื่องมาจากการเกิดความขัดแย้งทางการเมืองและการแข่งขันกันสร้างผลประโยชน์ เพื่อเป็นฐานทางเศรษฐกิจโดยอาศัยอิทธิพลของแต่ละฝ่าย ระหว่างกลุ่มชอຍราชครูของ พล ต.อ. เผ่า ศรียานนท์ และกลุ่มสี่เสาเทเวศร์ของจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ การดำเนินนโยบายเศรษฐกิจของประเทศของรัฐบาลใหม่ภายใต้การนำของจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ แตกต่างไปจากนโยบาย "ทุนนิยมโดยรัฐ" ของ จอมพล ป. พิบูลสงคราม กล่าวคือ ได้นำเอาแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติมาเป็นแนวทางในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ซึ่งเป็นผลมาจากการสำรวจของคณะสำรวจเศรษฐกิจของธนาคารระหว่างประเทศเพื่อการบูรณะและวิวัฒนาการ (ธนาคารโลก) ระหว่าง พ.ศ. 2500-2501 โดยได้รับความช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกาทั้งทางด้านการเงินและการทหารในการพัฒนาประเทศเพื่อความค้ำประกันประเทศในค่ายของประเทศโลกเสรี เนื่องจากขณะนั้นประเทศไทยมีภัยจากจีนคอมมิวนิสต์

การพัฒนาประเทศในระยะแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2504-2509)¹ รัฐบาลได้กำหนดแนวทางการลงทุนให้มีการบูรณะและเสริมสร้างบริการขั้นพื้นฐานทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศโดยส่วนรวมเป็นอันดับแรก โดยเฉพาะระบบชลประทานหลวง เชื้อเพลิงน้ำเพื่อการชลประทานและพลังงานไฟฟ้า ตลอดจนบริการขั้นพื้นฐานทางสังคมอื่น ๆ เช่น การสื่อสารฯ เพื่อมีส่วนช่วยสนับสนุนให้เกิดการ

¹ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานนายกรัฐมนตรี, แผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 พ.ศ. 2504-2509.

ขยายผลผลิตส่วนรวมของประเทศ ซึ่งการขยายผลผลิตส่วนรวมของประเทศนั้นรัฐบาลได้ส่งเสริมการเพิ่มผลผลิตในภาคเกษตรด้วยการพัฒนาพันธุ์พืช เพิ่มปริมาณการใช้ปุ๋ยและเทคโนโลยี และส่งเสริมการลงทุนทางด้านอุตสาหกรรมด้วยการเปิดโอกาสให้เอกชนและต่างชาติเข้ามาลงทุนได้อย่างเสรี โดยยกเลิกกฎหมายข้อบังคับซึ่งเป็นข้อจำกัดของการขยายตัวของทุน และจัดตั้งคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุนขึ้นเพื่อดำเนินการตามเป้าหมายที่วางไว้เมื่อ พ.ศ. 2503

เมื่อรัฐเริ่มดำเนินนโยบายตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้ก่อให้เกิดการขยายตัวของระบบเศรษฐกิจทั่วประเทศอย่างรวดเร็ว ทั้งภาคการค้าในประเทศ การค้าระหว่างประเทศ ภาคการเงิน และภาคอุตสาหกรรม อันเนื่องมาจากการไหลเข้ามาของเงินตราต่างประเทศในรูปของเงินช่วยเหลือและการเร่งขยายงบประมาณการใช้จ่ายเพื่อสร้างโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจ ได้แก่ การชลประทาน ถนน ไฟฟ้า การสื่อสารฯ ทำให้เกิดการหมุนเวียนของปริมาณเงินตราในประเทศไทยเป็นอย่างมาก ทำให้ธุรกิจเกี่ยวกับภาคการเงินเติบโตขึ้น ส่วนทางด้านการค้าในธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจ เช่น การก่อสร้าง อุปกรณ์ไฟฟ้า ตลอดจนเครื่องอำนวยความสะดวก เช่น เครื่องรับวิทยุ โทรทัศน์ เครื่องปรับอากาศ ก็ขยายตัวขึ้นด้วย และเนื่องจากรัฐมีนโยบายเร่งส่งเสริมการส่งออกเพื่อชดเชยการนำเข้า ซึ่งสินค้าส่งออกส่วนใหญ่ของไทยระยะนี้ก็คือ สินค้าทางด้านเกษตร เช่น ข้าว ข้าวโพด และผลิตภัณฑ์มันสำปะหลัง ส่งผลให้เกิดการขยายตัวทางการค้าส่งออกเกี่ยวกับพืชผลเกษตรเป็นอย่างมาก ทางภาคอุตสาหกรรมก็เติบโตขึ้นเนื่องจากนโยบายส่งเสริมการผลิตในประเทศเพื่อทดแทนการนำเข้า โดยเฉพาะอุตสาหกรรมโรงงานทอผ้า ซึ่งเป็นที่ต้องการอย่างมากทั้งตลาดภายในประเทศและประเทศข้างเคียงในระยะหลังสงครามโลก

2. การปรับตัวของกลุ่มพ่อค้าส่งออกข้าวในระยะแผนพัฒนา

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่าในระยะแผนพัฒนา ฉบับที่ 1 รัฐบาลมีนโยบายเร่งส่งเสริมการส่งสินค้าออก เพื่อชดเชยดุลย์การค้าอันเนื่องมาจากอุตสาหกรรมทดแทนการนำเข้า ที่ต้องสั่งซื้อเครื่องจักรและอุปกรณ์ต่าง ๆ จากต่างประเทศเข้ามาทำการผลิตเป็นผลให้สินค้าเพื่อการส่งออกสำคัญทางการเกษตรกระจายออกไปหลายชนิด ได้แก่ ข้าว ข้าวโพด ยาง ไม้ มันสำปะหลัง และปอ เป็นต้น การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวยังเป็น การส่งเสริมให้กลุ่มพ่อค้าส่งออกข้าวได้เพิ่มบทบาทมาทำการค้าส่งออกพืชผลอื่นนอกเหนือจากข้าวมากขึ้น โดยเฉพาะ ข้าวโพด และมันสำปะหลัง ซึ่งการค้าพืชผลเกษตรเช่นนี้

ส่วนหนึ่งก็เป็นพื้นฐานเดิมของกลุ่มพ่อค้าส่งออกข้าวอยู่แล้ว เช่น กลุ่มหวังหลี ซึ่งเป็นกลุ่มพ่อค้าส่งออกข้าวรุ่นเก่าก่อนสงครามโลกฯ ในระยะนี้ก็ได้อดบทบาททางด้านการค้าข้าว และได้เริ่มมีบทบาทสำคัญในวงการค้ามันสำปะหลังซึ่งเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญชนิดหนึ่งในระยะแผนพัฒนา โดยนายสุวิทย์ หวังหลี ผู้สืบทอดตระกูลหวังหลีได้เข้าไปมีบทบาทเป็นกรรมการสมาคมมันสำปะหลังหลายสมัย ตั้งแต่ระยะเริ่มก่อตั้งสมาคมใน พ.ศ. 2506-2516¹ ส่วนกลุ่มกมลกิจ และกลุ่มอินฟองเหลาไมฮง ที่เป็นพ่อค้าส่งออกข้าวรุ่นเก่าเช่นกัน กลับเพิ่มบทบาทมาทำการค้าทางด้านส่งออกข้าวโพดด้วย โดยเฉพาะ นายกำจาย เอี่ยมสุรีย์ ประธานกรรมการกลุ่มกมลกิจ เป็นนายกสมาคมพ่อค้าข้าวโพดและพืชไร่ไทย² ตั้งแต่ พ.ศ. 2513-2517 สำหรับกลุ่มพ่อค้าส่งออกข้าวใหม่ระยะหลังสงครามโลกฯ ได้แก่ กลุ่มชนานพรชัย กลุ่มช่วยชวน กลุ่มจันทอยู่เฮง กลุ่มเทพพาณิชย์ และกลุ่มป้วยเฮงล้ง ก็ได้เพิ่มบทบาทมาทำการค้าส่งออกข้าวโพดและปอด้วย³

3. รัฐกับกลุ่มพ่อค้าส่งออกข้าวภายใต้แผนพัฒนา

ถึงแม้ว่าหลังจากจอมพลสฤษดิ์ ภาครัฐจะสามารถควบคุมอำนาจรัฐได้อย่างเด็ดขาด และได้นำเอาแผนพัฒนา มาเป็นนโยบายเศรษฐกิจเพื่อพัฒนาประเทศก็ตาม แต่กลุ่มผู้มีอำนาจปกครองประเทศขณะนั้นก็ได้เปลี่ยนวิธีการดำเนินนโยบายไปจากเดิมเลย ยังคงมีผลประโยชน์ในธุรกิจส่วนตัวมากมาย ซึ่งเป็นผลมาจากการเคยดำเนินธุรกิจลักษณะเช่นนี้ ในระยะที่มีการแข่งขันกันสร้างฐานเศรษฐกิจเพื่อขยายอำนาจทางการเมืองระหว่างกลุ่มตนกับกลุ่มชอยราชครูของจอมพลผิน-เผ่า ธุรกิจของกลุ่มจอมพล สฤษดิ์ ภาครัฐ และสมาชิกสำคัญของกลุ่ม ได้แก่ จอมพล ถนอม กิตติขจร และจอมพล ประภาส จารุเสถียร ในระหว่าง พ.ศ. 2490-2503 มีจำนวนมากมายหลายบริษัทครอบคลุมทั้งภาคการเงิน ภาคพาณิชย์กรรม ภาคอุตสาหกรรม⁴ เช่น ภาคการเงิน ได้แก่ ธนาคารเอเชีย

¹ สมาคมมันสำปะหลังแห่งประเทศไทย, รายชื่อคณะกรรมการในปีต่าง ๆ

² ทนง นิติธรรม, "ประวัติ 20 ปี สมาคมพ่อค้าข้าวโพดและพืชไร่ไทย," วารสารสมาคมพ่อค้าข้าวโพดและพืชไร่ไทย (ธันวาคม ปีที่ 2 ฉบับที่ 2 2521): หน้า 14

³ เกริกเกียรติ นิพนธ์เสวีธรรม, วิเคราะห์ลักษณะการเป็นเจ้าของธุรกิจขนาดใหญ่ในประเทศไทย, เอกสารวิจัยหมายเลข 14 สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2525), หน้า

⁴ สังคิต นิริยะรังสรรค์, อ่างแล้ว, หน้า 239

บริษัทพิเศษประกันภัย ภาคพาณิชย์กรรม ได้แก่ บริษัททหารอยุธยา บริษัทบางกอกสากลการค้า และบริษัทสหพาณิชย์สามัคคี และภาคอุตสาหกรรม ได้แก่ บริษัทธนาคารนิคมฯ เป็นต้น นอกจากนี้ธุรกิจส่วนตัวแล้วกลุ่มผู้มีอำนาจปกครองดังกล่าวยังขยายอิทธิพล ไปให้ความคุ้มครองแก่ธุรกิจต่าง ๆ ของนายทุนชาวจีน บริษัทของพ่อค้าชาวจีนที่พึ่งพิงนายทหารกลุ่มนี้ เช่น ธนาคารแหลมทอง ธนาคารไทยทงุ ธนาคารกรุงเทพฯ บริษัทคลังสินค้าแม่น้ำ ธนาคารกสิกรไทย และธนาคารกรุงเทพ เป็นต้น ซึ่งความสัมพันธ์ของรัฐกับกลุ่มพ่อค้าดังกล่าวเห็นไปเพื่อช่วยคุ้มครองธุรกิจให้พ้นจากภัยการเมือง มิใช่เพื่อใช้เป็นฐานทางเศรษฐกิจให้กลุ่มตนไปแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัว¹

ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับกลุ่มพ่อค้าส่งออกข้าวภายใต้แผนพัฒนาฯ เห็นไปในลักษณะการอาศัยพ่อค้าข้าวสำคัญซึ่งมีบทบาทเป็นผู้หน้าของกลุ่มให้ เข้าไปมีความสัมพันธ์กับผู้มีอำนาจรัฐขณะนั้น ด้วยการร่วมกันจัดตั้งบริษัทค้าข้าวขึ้นและอาศัยบริษัทดังกล่าวในการได้รับสิทธิพิเศษบางอย่างในการค้า² เช่น ใน พ.ศ. 2500 กลุ่มพ่อค้าส่งออกข้าวได้อาศัยนายอัมพร บูลภักดิ์ ซึ่งเป็นประธานสหการค้าจีน และอดีตนายกสมาคมพ่อค้าข้าว ให้เข้าไปมีความสัมพันธ์หรือทำความคุ้นเคยกับสมาชิกสำคัญบางคนของกลุ่มผู้มีอำนาจปกครองประเทศ คือ จอมพลประภาส จารุเสถียร จนกระทั่งสามารถเข้าร่วมกับผู้นำสำคัญของประเทศ คือ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ จัดตั้งบริษัทข้าวบางกอกสากลการค้า จำกัด ขึ้นเมื่อวันที่ 16 เมษายน พ.ศ. 2500³ โดยมีจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นผู้ถือหุ้นร้อยละ 33.33 ร้อยเอกทิม บุณนาค สมาชิกของกลุ่มสี่เสาเทเวศร์ ถือหุ้นร้อยละ 0.66 นายอัมพร บูลภักดิ์ ถือหุ้นร้อยละ 32.86 และพ่อค้าข้าวสำคัญที่มีความสัมพันธ์ทางเครือญาติและเป็นผู้ถือหุ้นในบริษัทค้าข้าวยิ่งใหญ่ขณะนั้น คือ บริษัทขุนเฮงหลี จำกัด ซึ่งมีนายเจียงอ่ำ เป็นประธานกรรมการบริษัท ได้แก่ นายทองเม็ง แซ่เจียง เป็นผู้ถือหุ้นในบริษัทข้าวบางกอกสากลการค้าร้อยละ 32.86 จากการร่วมกันจัดตั้งบริษัทค้าข้าวดังกล่าวระหว่างกลุ่มผู้มีอำนาจปกครองประเทศ และพ่อค้าส่งออกข้าวที่มีบทบาทสำคัญในขณะนั้น เป็นผลให้บริษัทค้าข้าวได้รับสิทธิพิเศษบางอย่างในการค้า อาทิเช่น ทำให้พ่อค้าชาวจีนมีสิทธิ์ส่งข้าวค้ายุทธยานออกได้ สามารถลักลอบส่งข้าวออกนอกราชอาณาจักร และสิทธิพิเศษสำคัญคือ บริษัทดังกล่าวจะได้รับการจัดสรรโควตาส่งออกข้าวออกนอกประเทศมากกว่าบริษัทอื่น ๆ

¹ พรรณี บัวเล็ก, อ้างแล้ว, หน้า 205

² จากการสัมภาษณ์อดีตข้าราชการตรวจข้าว กระทรวงพาณิชย์

³ กรมทะเบียนการค้า กระทรวงพาณิชย์, เน้นบริษัทข้าวบางกอกสากลการค้าจำกัด

ซึ่งการจัดสรรโควตาส่งข้าวออกนอกประเทศในขณะนั้น อธิบดีกรมการค้าต่างประเทศ "หลวงพิสุจน์พาณิชย์ลักษณ์" เป็นผู้เสนอให้รัฐมนตรีกระทรวงเศรษฐการมอบโควตาส่งข้าวออกนอกประเทศให้แก่พ่อค้ากลุ่มสี่เส้า (ผู้จัดการบริษัทข้าวไทย จำกัด) ไปแบ่งแก่ผู้ส่งข้าวออกใน พ.ศ. 2500-2501 ไม่ว่าจะเป็นสมาชิกสี่เส้าหรือไม่ก็ตาม ถ้าเคยส่งข้าวออกก็สามารถได้รับโควตา โดยแบ่งให้มากน้อยตามส่วนของจำนวนข้าวที่แต่ละรายส่งออกในระยษนั้น จากบัญชีรายการบริษัทต่าง ๆ ที่ส่งข้าวออกนอกประเทศ ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2502-วันที่ 31 ธันวาคม พ.ศ. 2502. ในตารางที่ 4.1 แสดงให้เห็นว่าในจำนวนบริษัทส่งออกข้าว 56 ราย จะเป็นบริษัทที่มีปริมาณข้าวเอกชนส่งออกมากกว่าปริมาณข้าวรัฐบาลส่งออกจำนวน 39 ราย และเป็นบริษัทที่มีแต่ปริมาณข้าวเอกชนส่งออกเพียงอย่างเดียวโดยไม่มีปริมาณข้าวรัฐบาลส่งออกจำนวน 14 ราย บริษัทที่เหลืออีก 3 ราย เป็นบริษัทที่มีปริมาณข้าวเอกชนส่งออกน้อยกว่าปริมาณข้าวรัฐบาลส่งออก ได้แก่บริษัทข้าวไทย จำกัด ซึ่งเป็นบริษัทที่ทำหน้าที่จัดสรรโควตาส่งออกข้าวขณะนั้น มีปริมาณข้าวรัฐบาลส่งออกมากเป็นอันดับหนึ่ง จำนวน 47,100 ตัน ขณะที่ปริมาณข้าวเอกชนส่งออกเป็นอันดับ 7 จำนวน 30,826 ตัน บริษัทข้าวบางกอกสากลการค้า จำกัด ซึ่งเป็นบริษัทที่จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ถือหุ้นร่วมกับพ่อค้าข้าวเอกชน มีปริมาณข้าวรัฐบาลส่งออกเป็นอันดับห้า จำนวน 7,813 ตัน ขณะที่ปริมาณข้าวเอกชนส่งออกเป็นอันดับ 53 จำนวน 146 ตัน และบริษัทข้าวไทยทวีผลจำกัด ซึ่งเป็นบริษัทที่นายชิน โสภณพิช มีหุ้นอยู่ มีปริมาณข้าวรัฐบาลส่งออกจำนวน 3,007 ตันมากกว่าปริมาณข้าวเอกชนส่งออก ซึ่งมีจำนวน 2,694 ตัน การที่บริษัทข้าวไทยทวีผลได้รับจัดสรรโควตาส่งออกข้าวรัฐบาลมากทั้งนี้อาจจะเนื่องมาจากการที่ธนาคารกรุงเทพ ซึ่งนายชิน เป็นผู้ถือหุ้นใหญ่ ได้เชิญผลโทประภาส จารุเสถียร บุคคลที่ใกล้ชิดกับจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ มาเป็นประธานกรรมการของธนาคาร ทำให้ได้สิทธิพิเศษทางการค้าข้าวด้วย แต่บริษัทส่งออกข้าวที่ได้รับการจัดสรรโควตาต่าง ๆ ก็ไม่ได้ตัดดวงเอาแต่ประโยชน์ฝ่ายเดียว เพราะเมื่อมีการขอร้องเป็นการส่วนตัวของผู้นำรัฐบาลให้นำข้าวออกขายบริการแก่ประชาชนในราคาถูกลงบ้างก็จะปฏิบัติตามทันที¹ นอกจากความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มพ่อค้าส่งออกข้าวกับรัฐในลักษณะดังกล่าวข้างต้นแล้วซึ่งเป็นผลมาจากการรวมตัวกันในรูปแบบสมาคมผู้ส่งข้าวออกต่างประเทศ และได้อาศัยพ่อค้าผู้สืบบทบาทนำของกลุ่มเป็นผู้เข้าไปมีความสัมพันธ์กับรัฐ

¹ กมล จันทรสาร, "อิทธิพลของชาวจีน ไน้บนทะเลและบทบาทของคนจีนในประเทศไทยสมัยปัจจุบัน" (พระนคร : โรงพิมพ์รุ่งเรืองรัตน์ ถนนเฟื่องนคร 2506), หน้า 328.

ในระยะต่อมา พ.ศ. 2502 ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับกลุ่มพ่อค้าส่งออกข้าวได้เปลี่ยนแปลงไปในลักษณะที่กลุ่มพ่อค้าส่งออกข้าวมีบทบาทเหนือกว่ารัฐ กล่าวคือ กลุ่มพ่อค้าส่งออกข้าวได้ใช้อิทธิพลทางเศรษฐกิจที่ตนมีอยู่เหนือธุรกิจของตน เป็นเครื่องชี้นำการตัดสินใจของรัฐบาลให้ออกมาในลักษณะที่สอดคล้องกับผลประโยชน์ของตน ด้วยการรวมตัวกันของพ่อค้าส่งออกข้าวที่จดทะเบียนอย่างถูกต้องตามกฎหมาย ได้ยื่นหนังสือต่อกระทรวงพาณิชย์ผ่านสมาคมโรงสีใหม่แห่งประเทศไทย เมื่อวันที่ 21 สิงหาคม พ.ศ. 2502 เพื่อขอรวมกันค้าในนาม "กลุ่มข้าวสภาการค้า"¹ ซึ่งแบ่งเป็นสองกลุ่ม คือ กลุ่มพ่อค้าส่งข้าวสารออกจำหน่ายต่างประเทศกับกลุ่มพ่อค้าส่งข้าวหนึ่งจำหน่ายต่างประเทศ โดยนำสถานการณ์ทางการค้าข้าวขณะนั้นเป็นข้ออ้าง เนื่องจากใน พ.ศ. 2502 นับได้ว่าเป็นปีแรกที่วงการค้าต่างประเทศทั่วโลกมีความเห็นสอดคล้องกันว่า การค้าข้าวได้แปรสภาพจาก "ตลาดของผู้ขาย" มาเป็น "ตลาดของผู้ซื้อ" เพราะมีการเสนอขายมากกว่าการสนองซื้อ ทำให้พ่อค้าส่งออกข้าวในประเทศต้องแก่งแย่งกันขายในตลาดต่างประเทศ และแก่งแย่งกันซื้อในประเทศ เพราะจำนวนผู้ค้าข้าวไปต่างประเทศประกอบด้วยพ่อค้ามากมายหลายประเภท คือ มีทั้งประเภทการค้าตรงไปตรงมา ค้าอย่างฉวยโอกาสหาประโยชน์เข้าตัวเสมอแม้จะเสี่ยงกฎหมาย เช่น การให้สินบน การแจ้งเท็จ การลักลอบ หรือการค้าของเถื่อนควบไปกับการค้าข้าว และประเภทค้าก่อนขาย หรือเรียกอีกอย่างว่า "บริษัทโต๊ะตัวเดียว เก้าอี้ตัวเดียว" พ่อค้าเหล่านี้มักเสนอขายต่ำกว่าราคาแท้จริงเสมอ โดยเสี่ยงโชครอโอกาสซึ่งมักจะทำความเสียหายให้แก่วงการค้าข้าว² การรวมตัวกันค้าในลักษณะเช่นนี้ของกลุ่มพ่อค้าส่งออกข้าวได้รับความเห็นชอบจากรัฐบาล โดยกระทรวงพาณิชย์จะอนุญาตให้เฉพาะผู้ที่เห็นสมาชิกของกลุ่มดังกล่าวเท่านั้นที่เป็นผู้สามารถส่งออกข้าวจำหน่ายต่างประเทศได้ นอกจากนี้กลุ่มดังกล่าวยังขอจัดตั้งคณะกรรมการสาขาข้าวขึ้น เพื่อดูแลกิจการเกี่ยวกับการค้าข้าว คณะกรรมการสาขาข้าว ประกอบด้วย คณะอนุกรรมการตรวจข้าว คณะอนุกรรมการกำหนดราคาข้าว และอนุกรรมการจัดสรรข้าว โดยเฉพาะคณะกรรมการตรวจข้าว ซึ่งแต่เดิมนั้นที่ตรวจสอบคุณภาพข้าวที่ส่งออกเป็นของกระทรวงพาณิชย์ ตั้งแต่ปี 2500 เป็นต้นมา กระทรวงพาณิชย์ได้มอบหมายให้คณะกรรมการตรวจข้าว สภาหอการค้า

¹ สภาการค้า, แลกเปลี่ยนคณะกรรมการรายงานภาวะการค้าของประเทศไทย, พ.ศ. 2507, หน้า 8

² หจช. ณ.0301.3/14 บัณฑิต "เรื่องการแก้ไขวิถีการค้าข้าวเพื่อให้เหมาะสมกับสถานการณ์ของโลก", หน้า 24 และนโยบายแก้ไขปัญหาเรื่องข้าว บริษัทข้าวบางกอกสากลการค้า จำกัด, หน้า 27

แห่งประเทศไทยเป็นผู้ดำเนินงาน¹ สำหรับคณะกรรมการกำหนดราคาข้าว (ปัจจุบันเรียกว่า คณะกรรมการรายงานราคาข้าว) ที่จัดตั้งขึ้นเพื่อทำหน้าที่รายงานราคาข้าวส่งออกให้แก่ประกอบด้วยผู้แทนจากพ่อค้าข้าวส่งออกซึ่งได้จากการเลือกตั้งคณะกรรมการบริหารสมาคมผู้ส่งออกข้าวต่างประเทศประมาณ 15-20 นาย อธิบดีกรมการค้าต่างประเทศและอธิบดีกรมการค้าภายในจำนวน 2 ราย ซึ่งผู้แทนจากหน่วยราชการทำหน้าที่เป็นเพียงผู้สังเกตการณ์เท่านั้น ไม่มีสิทธิออกเสียงในการกำหนดราคาข้าว แต่มีสิทธิเสนอความคิดเห็นในเรื่องสถานการณ์ข้าวภายในประเทศต่อที่ประชุมตลอดจนนโยบายที่รัฐต้องการและขอร้องขอให้คณะกรรมการปฏิบัติตาม และการกำหนดราคาข้าวนี้กระทำกันที่สมาคมผู้ส่งออกข้าวต่างประเทศ แต่เป็นที่สังเกตว่า คณะกรรมการรายงานราคาข้าวนี้ ก็คือ คณะกรรมการบริหารสมาคมผู้ส่งออกข้าวต่างประเทศและล้วนแต่เป็นบริษัทส่งออกข้าวรายใหญ่ทั้งสิ้น ได้แก่ บริษัทอัสเฟองเฮลาไมฮัง บริษัทฮ่วยชวน บริษัทป้วยเฮงลั้ง บริษัทศานาพรชัย บริษัททมลกิจ บริษัทไต้แซ บริษัทหวังหลี่ และบริษัทจี๋เฮงฮู่เฮ็ง ถึงแม้ว่าในระยะต่อมา พ.ศ. 2507 สภาการค้าจะประกาศยุบกลุ่มข้าวอย่างเป็นทางการ เพราะมีสมาชิกทำการฝ่าฝืนระเบียบของกลุ่ม คือ ไม่ปฏิบัติตามการกำหนดราคาของกลุ่ม แต่กลุ่มพ่อค้าส่งออกข้าวก็ยังรวมตัวกันเพื่อสร้างอำนาจต่อรอง และหลังคัมภีร์กติกการค้าจากอำนาจรัฐ โดยการจัดตั้งชมรมผู้ส่งออกข้าวต่างประเทศ ในวันที่ 27 กรกฎาคม พ.ศ. 2519 ซึ่งได้รับการสนับสนุนเต็มที่จากกระทรวงพาณิชย์เนื่องจากการรวมตัวในรูปสมาคมผู้ส่งออกข้าวต่างประเทศไม่สามารถควบคุมพ่อค้าข้าวส่งออกได้โดยทั่วถึง เนื่องจากตามพระราชบัญญัติการค้าข้าวไม่ได้บังคับให้พ่อค้าทุกรายเป็นสมาชิกของสมาคมผู้ส่งออกข้าว แต่การรวมกลุ่มก็ต้องยกเลิก เพราะเป็นการรวมกลุ่มที่ไม่ถูกต้องตามพระราชบัญญัติการจัดตั้งสมาคมการค้าและยังเป็นการรวมกลุ่มที่เข้าชื้อกับสมาคมผู้ส่งออกฯ หลังจากนี้ใน พ.ศ. 2522 ก็ยังได้มีการรวมตัวกันในรูปของ "กลุ่มผู้ส่งออกข้าวไปจำหน่ายต่างประเทศ" และ "กลุ่มผู้ส่งออกข้าวไปจำหน่ายในเขตลัดฮองกง" การรวมกลุ่มในระยะหลังนี้ กระทรวงพาณิชย์ได้มอบหมายอำนาจในการตัดสินใจเกี่ยวกับการค้าแก่สมาคมผู้ส่งออกฯ อย่างมาก คือ ทำหน้าที่จัดสรรข้าวส่วนที่เหลือจากผู้ที่สามารถขายข้าวไปต่างประเทศที่ได้ส่วนแบ่งร้อยละ 10 ของจำนวนที่ขายได้ทั้งหมด โดยจัดสรรให้กับผู้ส่งออกทุกรายตามอัตราส่วนของกรมการค้า-

¹ กระทรวงเศรษฐกิจ, ประกาศกระทรวงเรื่องกำหนดมาตรฐานข้าว 20 พฤษภาคม 2500, (จัดพิมพ์อภิธานพจนานุกรม โดยคณะกรรมการตรวจข้าว สภาการค้า) พ.ศ. 2500.

ต่างประเทศ แต่การรวมกลุ่มดังกล่าวก็ต้องยกเลิกไปในที่สุด เพราะขัดกับหลักการค้าในระบบรัฐวิสาหกิจเสรี การรวมกลุ่มเมื่อขายได้จะต้องนำมาแบ่งระหว่างผู้ส่งออกตามสถิติการส่งออกในอดีตของพ่อค้าแต่ละราย ทำให้ผู้ส่งออกรายใหญ่ได้รับส่วนแบ่งมากขาดแรงจูงใจในการแสวงหาตลาด และการรวมกลุ่มดังกล่าวก็ไม่สามารถป้องกันการตัดราคาขายได้ในปัจจุบันจึงเหลือแต่สมาคมผู้ส่งออกต่างประเทศเพียงสมาคมเดียว ตั้งอยู่เลขที่ 37 ซอยงามคุณลี ถนนพระราม 4 แขวงทุ่งมหาเมฆ เขตยานนาวา กรุงเทพมหานคร มีวัตถุประสงค์ ตามข้อบังคับของสมาคมฯ ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2529 คือ

ก. เพื่อส่งเสริมกิจการค้า
ข. เพื่อเชื่อมมิตรภาพ และแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างสมาชิก
ค. ให้ความร่วมมือและสนับสนุนนโยบายของรัฐบาลเกี่ยวกับการค้าข้าว
ง. เพื่อผดุงผลประโยชน์แห่งกิจการค้าประเภทข้าวของสมาชิก แต่จะไม่ได้ดำเนินการใด ๆ ในทางที่จะรวมกันผูกขาดการค้าข้าวไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อมหรือเป็นการทำลายการแข่งขันอันพึงมีตามปกติวิสัยของการประกอบการค้าข้าว เว้นแต่จะเป็นการปฏิบัติตามนโยบายหรือระเบียบของทางราชการ

- จ. ประกอบการกุศลสาธารณะ
- ฉ. เพื่อจัดให้มีการเงิน เรียง และหย่อนใจในกีฬาต่าง ๆ ระหว่างสมาชิก
- ช. ไม่ดำเนินการในทางการเมือง

การรวมกลุ่มกันค้าของพ่อค้าส่งออกข้าวในรูปแบบของสมาคม ชมรม และกลุ่มต่าง ๆ ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น แสดงให้เห็นว่ากลุ่มพ่อค้าส่งออกข้าวมีอิสระจากอำนาจรัฐมากขึ้น เพราะการรวมกลุ่มดังกล่าวก็เพื่อสร้างอำนาจต่อรองและเพื่อเป็นพลังคุ้มกันทางการค้าให้แก่กลุ่มตน โดยการใช้อิทธิพลทางเศรษฐกิจที่ตนมีอยู่เหนือธุรกิจของตนเองเป็นเครื่องชี้นำการตัดสินใจของรัฐบาลให้ออกมาในลักษณะที่สอดคล้องกับผลประโยชน์ของการทำเช่นนั้น ได้ก็เนื่องจากธุรกิจการค้าส่งออกข้าวเป็นธุรกิจที่เกี่ยวกับผลผลิตหลักของประเทศและนำมาซึ่งเงินตราต่างประเทศเป็นจำนวนมาก

4. ทิศทางการเติบโตของกลุ่มพ่อค้าส่งออกข้าวระยะแผนพัฒนาฯ

เมื่อเศรษฐกิจของประเทศขยายตัวตามการดำเนินการค้าแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ กลุ่มพ่อค้าส่งออกข้าวที่ได้สร้างรากฐานมั่นคงไว้ตั้งแต่ระยะก่อนสงครามโลกฯ และระยะหลังสงครามโลกฯ ใหม่ ๆ ก็ได้ใช้ทุนที่สะสมมาทำการขยายตัวตามไปด้วย ซึ่งทิศทางการเติบโตของกลุ่มพ่อค้าส่งออกข้าวในระยะนี้ทั้งการขยายตัวทาง

ด้านพาณิชย์กรรม ด้านการเงิน และด้านอุตสาหกรรม แต่ส่วนใหญ่จะเติบโตไปตามแนวทางการลงทุนเดิมมากกว่าด้านอื่น ๆ กล่าวคือ มีการขยายตัวทางด้านพาณิชย์กรรมหรือการค้าในธุรกิจเกี่ยวกับการส่งออกข้าวและพืชผลเกษตร และในธุรกิจการค้าอื่นที่นอกเหนือจากการค้าส่งออกข้าวและพืชผลเกษตร เช่น เป็นบริษัทตัวแทนการค้าปุ๋ย ยาปราบวัชพืช เคมีภัณฑ์ อุปกรณ์ไฟฟ้า การก่อสร้าง นำเข้าเครื่องจักรที่เกี่ยวกับอุตสาหกรรม นอกจากนี้ยังมีการขยายตัวเป็นบริษัทขายหน้าลงทุนเพื่อหวังผลกำไรจากการซื้อขายหุ้นทั้งในตลาดหลักทรัพย์และนอกตลาดหลักทรัพย์ และไม่จำเป็นต้องเป็นกิจการที่มีวัตถุประสงค์ประกอบกิจการตรงกับวัตถุประสงค์หลักของบริษัทค้าข้าวของตนด้วย ซึ่งการขยายตัวทางด้านการค้าของกลุ่มพ่อค้าส่งออกข้าวมีมากกว่าการขยายตัวทางภาคการเงิน ที่อยู่ในลักษณะของการร่วมถือหุ้นธนาคารพาณิชย์ที่มีอยู่แล้ว การจัดตั้งธุรกิจเงินทุนหลักทรัพย์และธุรกิจประกันภัย ส่วนทางด้านภาคอุตสาหกรรมที่ต้องอาศัยเทคโนโลยีขั้นสูงและการลงทุนผลิตขนาดใหญ่เพื่อการขายแก่ตลาดอย่างกว้างขวางนั้นว่ายังมีจำนวนน้อยเพียงไม่กี่อุตสาหกรรม ซึ่งก็ต้องอาศัยเทคโนโลยีจากต่างชาติ ส่วนใหญ่ได้แก่ ประเทศไต้หวัน และญี่ปุ่น

1. การขยายตัวการลงทุนทางด้านการค้า

การขยายตัวการลงทุนทางด้านการค้าของกลุ่มพ่อค้าส่งออกข้าวในระยะนี้สามารถจำแนกออกได้ 2 ลักษณะ กล่าวคือ ลักษณะหนึ่งเป็นการลงทุนในธุรกิจเกี่ยวกับการส่งออกข้าวและพืชผลเกษตร และอีกลักษณะเป็นการลงทุนในธุรกิจการค้าอื่นนอกเหนือจากการค้าส่งออกข้าวและพืชผลเกษตร

การขยายตัวของกลุ่มพ่อค้าส่งออกข้าวในธุรกิจการค้าเกี่ยวกับการส่งออกข้าวและพืชผลเกษตรเป็นผลสืบเนื่องมาจากนโยบายเร่งการส่งออกของรัฐบาลและเพื่อต้องการให้ได้โควตาข้าวจากการจัดสรรของรัฐบาลเพิ่มขึ้น ทำให้มีบริษัทค้าข้าวส่งออกเกิดขึ้นใหม่จำนวนมาก บริษัทค้าข้าวส่งออกที่เกิดขึ้นในระยะนี้ส่วนหนึ่งมาจากการร่วมลงทุนระหว่างกลุ่มพ่อค้าส่งออกรุ่นใหม่ระยะหลังสงครามโลกฯ ด้วยกัน ได้แก่ ตระกูลเอี่ยมสุรีย์ ตระกูลโอภาสวงศ์ ตระกูลเลี้ยวไพรัตน์ ตระกูลแต่โนลิฐนงษ์ ตระกูลตันประเสริฐ ตระกูลวงศ์ศรีเกษม ตระกูลภูษณกิจ ร่วมกับกลุ่มนายทุนการเงินที่ทำการค้าข้าวด้วย คือ ตระกูลโสภณเกษิษ และนายทุนต่างชาติจากประเทศสิงคโปร์ และฮ่องกง ตัวอย่างเช่น

บริษัทช่วยชนค้าข้าวจำกัด¹ เป็นบริษัทที่จัดตั้งขึ้นเพื่อประกอบการค้า

¹ กรมทะเบียนการค้า กระทรวงพาณิชย์, เน้นบริษัทช่วยชนค้าข้าว จำกัด

ข้าวและพืชผลทางเกษตรทุกชนิดส่งออก เมื่อวันที่ 3 เมษายน พ.ศ. 2504 ด้วยทุนจดทะเบียน 5 ล้านบาท ผู้ถือหุ้นส่วนใหญ่เป็นผู้ที่เคยถือหุ้นในบริษัทช่วยชาวจำกัดที่ทำการค้าอย่างมาก่อน แต่แยกมาตั้งบริษัทที่ทำการค้าข้าวและพืชผลเกษตรโดยเฉพาะ ได้แก่ นายเลียงเต็ก แซ่เต้ ผู้ถือหุ้นใหญ่ร้อยละ 49 ของทุนจดทะเบียน ตระกูลโอภาสวงศ์ถือหุ้นร้อยละ 23.2 บริษัทช่วยชาวจำกัดถือหุ้นร้อยละ 8 ตระกูลโสภณภิญโญถือหุ้นร้อยละ 3.4 และตระกูลเอี่ยมสุรีย์ ซึ่งเป็นญาติกับตระกูลโอภาสวงศ์ถือหุ้นร้อยละ 0.2

บริษัทสัมฤทธิ์พาณิชย์จำกัด¹ เป็นบริษัทที่จัดตั้งเพื่อประกอบการค้าข้าวและข้าวโคนส่งออก เมื่อวันที่ 28 ตุลาคม พ.ศ. 2507 ด้วยทุนจดทะเบียน 1 ล้านบาท และเพิ่มเป็น 10 ล้านบาท เมื่อ พ.ศ. 2508 ด้วยการร่วมลงทุนระหว่างกลุ่มพ่อค้าส่งออกข้าวและนายทุนต่างชาติ โดยมี นายเลียงเต็ก แซ่เต้ ผู้ถือหุ้นใหญ่ร้อยละ 30 ตระกูลโอภาสวงศ์ถือหุ้นร้อยละ 10 ตระกูลโสภณภิญโญถือหุ้นร้อยละ 3.4 นายเทาภิเษป ชาวสิงคโปร์ และนายว่องซิวเซ็ง ชาวฮ่องกง ต่างถือหุ้นร้อยละ 15 นายทุนต่างชาติทั้ง 2 คนเป็นผู้ที่มีความสัมพันธ์ทางการค้ากับนายชิน โสภณภิญโญ มาก่อนและเป็นผู้ที่มีร้านรับซื้อข้าวในประเทศไทยสิงคโปร์ และฮ่องกง แต่การร่วมลงทุนครั้งนี้ไม่ได้เป็นผู้ถือหุ้นใหญ่หรือมีอำนาจในการบริหารกิจการของบริษัทแต่อย่างใด

นอกเหนือจากบริษัทค้าข้าวส่งออกที่เกิดขึ้นใหม่จากการร่วมลงทุนของกลุ่มพ่อค้าส่งออกข้าวระยองแห่งสงครามโลกฯ หลายตระกูลแล้ว ยังมีบริษัทค้าข้าวส่งออกที่เกิดขึ้นใหม่จากการแยกตัวมาจากผู้ที่เคยลงทุนหรือเป็นญาติกับบริษัทค้าข้าวส่งออก หรือเป็นผู้สืบทอดการเป็นเจ้าของโรงสีต่อจากบิดา เช่น

บริษัทรวมทุนไทย² จำกัด จัดตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 7 สิงหาคม พ.ศ. 2501 ด้วยทุนจดทะเบียน 2 ล้านบาท เพื่อประกอบธุรกิจค้าข้าวส่งออก คำสินค้านั้นเมือง เช่น ถั่วลิสง ถั่วเขียว ถัง ฯ และทำธุรกิจโรงสีไฟ ซึ่งเป็นการร่วมลงทุนระหว่างเครือญาติและพ่อค้าชาวจีนที่เคยมีความสัมพันธ์ทางการค้าร่วมกัน ได้แก่ นางบุญศรี ศรีจิรารัตน์ เป็นผู้ถือหุ้นใหญ่ร้อยละ 40 ตระกูล "แซ่เจี๋ย" ถือหุ้นร้อยละ 20 และตระกูลโสภณภิญโญถือหุ้นร้อยละ 10 สำหรับนางบุญศรี ศรีจิรารัตน์ เป็นพี่น้องกับนายอึ้ง และนายแก แซ่เจี๋ย

¹ กรมทะเบียนการค้า กระทรวงพาณิชย์, แห่งบริษัทสัมฤทธิ์พาณิชย์จำกัด

² กรมทะเบียนการค้า กระทรวงพาณิชย์, แห่งบริษัทรวมทุนไทย จำกัด

ที่แต่งงานออกไป ซึ่งสกุล "แช่เจีย" เป็นตระกูลที่เคยเป็นผู้ก่อตั้งบริษัทค้าข้าวรุ่นเฮงหลี ซึ่งเป็นบริษัทใหญ่ในระยะหลังสงครามโลกฯ ได้แก่ นายเจียจิ่งอ่ำ และเป็นญาติกับนาย กวางเม็ง แช่เจีย ซึ่งเป็นผู้ถือหุ้นในบริษัทข้าวบางกอกสากลการค้าร่วมกับจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ และนายอัมพร บูลภักดิ์ สำหรับนายเจียจิ่งอ่ำ ผู้ที่เคยเป็นกรรมการชุดแรก ของธนาคารกรุงเทพในระยะก่อตั้งร่วมกับนายชิน โสภณพนิช แสดงว่าทั้ง 2 ตระกูลมีความสัมพันธ์ทางการค้าร่วมกัน ทำให้ตระกูลโสภณพนิช เข้าร่วมลงทุนในบริษัทรวมทุนไทยของ ตระกูลศรีจิราวัฒน์ด้วย

ห้างหุ้นส่วนจำกัดกิตติค้าข้าว¹ ตั้งเมื่อวันที่ 26 มีนาคม พ.ศ. 2502 ด้วยทุนจดทะเบียน 6 แสนบาท เป็นความร่วมมือลงทุนระหว่างพ่อค้าชาวจีนที่ทำธุรกิจเกี่ยวกับการซื้อขายข้าวสาร ปลายข้าว รำ และแป้งที่ใช้เป็นอาหาร เส้นหมี่, วั่นเส้น และผลิตภัณฑ์ที่ผลิตจากข้าวทุกชนิด ได้แก่ นายกิตติ แซ่ลี้ม (ภายหลังเปลี่ยนเป็น นายกิตติ ภักดีพาณิชย์เจริญ) นายสุทิน ต้นเจริญ (ภายหลังเปลี่ยนเป็น นายสุทิน พาณิชภักดี) และ นางกิมแจ็ก แซ่เบ๊ ภรรยา นายสุทิน (ภายหลังเปลี่ยนเป็น นางจรรุวรรณ พาณิชภักดี) ต่างถือหุ้นร้อยละ 33.23 สำหรับนางกิมแจ็ก แซ่เบ๊ เป็นผู้ที่มีความสัมพันธ์อันผูกพันกับ นายเตี้ยฮุย แซ่เบ๊ ผู้ก่อตั้งห้างหุ้นส่วนสามัญนิติบุคคลแสงทองค้าข้าว และเป็นผู้สืบทอดกิจการโรงสีแสงทองต่อจากบิดาที่ตั้งอยู่คลองบางเขน อำเภอบางซื่อ พระนคร ตั้งแต่ ครั้ง พ.ศ. 2480

ห้างหุ้นส่วนสามัญนิติบุคคลแสงทองค้าข้าว² ตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2502 โดยนายเตี้ยฮุย แซ่เบ๊ บุตรชายอื่น และนางตั้ง ชาวจีนเจ้าของโรงสีแสงทอง (ภายหลังเปลี่ยนเป็นนายอวยชัย อัครวินวิจิตร) ด้วยทุนจดทะเบียน 5 ล้านบาท และเป็น การลงทุนเฉพาะตระกูลอัครวินวิจิตรเท่านั้น โดยนายอวยชัย อัครวินวิจิตร และภรรยา คือ นางม่วยฮุย แซ่แต้ หรือนางปราณี อัครวินวิจิตร และบุตร

บริษัทกรุงเทพค้าข้าว จำกัด³ ตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 11 สิงหาคม พ.ศ. 2507 ด้วยทุนจดทะเบียน 2 แสนบาท เพื่อประกอบการค้าข้าวและสินค้าพืชไร่ขายส่งและ ส่งออก ซึ่งเป็นความร่วมมือลงทุนระหว่างพ่อค้าที่แยกตัวออกจากการเคยฝึกฝนวิธีการค้าข้าว ในบริษัทส่งออกข้าวที่ตนทำงานอยู่⁴ ได้แก่ นายไต้ตง แซ่ลี้ม เป็นผู้ถือหุ้นร้อยละ 24

¹ กรมทะเบียนการค้า กระทรวงพาณิชย์, เน้นห้างหุ้นส่วนจำกัดกิตติค้าข้าวจำกัด

² กรมทะเบียนการค้า กระทรวงพาณิชย์, เน้นห้างหุ้นส่วนสามัญนิติบุคคลแสงทองค้าข้าว

³ กรมทะเบียนการค้า กระทรวงพาณิชย์, เน้นบริษัทกรุงเทพค้าข้าวจำกัด

⁴ จากการสัมภาษณ์ คุณสมบูรณ์ ฝไทฉันทน์ ผู้จัดการสมาคมผู้ส่งออกข้าวต่างประเทศ

ตระกูล โกรนินธาเนนท์ ถือหุ้นร้อยละ 24.5 ตระกูลสาทิตาเนนท์ ถือหุ้นร้อยละ 25 และตระกูล ภคภาวสิทธิ์ถือหุ้นร้อยละ 15

ลักษณะของการเข้าร่วมถือหุ้นเชิงรุกและกึ่งระหว่างกลุ่มพ่อค้าส่งออก ข้าวสำคัญรุ่นใหม่ของประเทศไทยหลังสงครามโลกฯ โดยเฉพาะการสามารถเข้าร่วมถือหุ้นกับนายทุนการเงินผู้ถือหุ้นใหญ่ของธนาคารพาณิชย์ในธุรกิจการค้าส่งออกข้าวด้วยแล้ว ย่อมทำให้พ่อค้าส่งออกข้าวกลุ่มดังกล่าวสามารถกุมธุรกิจการค้าข้าวไว้เหนียวแน่น เนื่องจากมีฐานะการเป็นแหล่งที่ฝังเงินทางการเงิน นอกจากนี้ยังมีการร่วมลงทุนกับนายทุนต่างชาติ โดยเฉพาะนายทุนชาวฮ่องกง และสิงคโปร์ ซึ่งเป็นประเทศนำเข้าสินค้าข้าวสำคัญของไทย แต่นายทุนเหล่านี้ก็ไม่ได้เป็นผู้ถือหุ้นใหญ่ หรือ มีอำนาจในการบริหารกิจการของบริษัทกลุ่มพ่อค้าส่งออกข้าวยังคงอนุรักษ์รูปแบบการลงทุนในระหว่างเครือญาติและระหว่างพ่อค้าชาวจีน (ไต้ไทย) ดังเช่นที่กล่าวมาแล้วข้างต้น แต่ที่รัฐบาลการประกอบธุรกิจค้าข้าวเปลี่ยนแปลงไป กล่าวคือ ก่อนระยะสงครามโลกฯ พ่อค้าส่งออกข้าวส่วนใหญ่จะต้องเป็นเจ้าของโรงสีเองจำนวนหลาย ๆ โรง และจากการเป็นทั้งเจ้าของโรงสีร่วมกับการเป็นพ่อค้าส่งออกข้าวด้วยย่อมสามารถรวบรวมมูลค่าส่วนเกินได้มากกว่ากลุ่มพ่อค้าส่งออกข้าวรุ่นใหม่ของประเทศไทย ที่ไม่ได้เป็นเจ้าของโรงสีโดยตรง เพียงแต่เข้าร่วมลงทุนกับเจ้าของโรงสี หรือเป็นเพียงผู้รวบรวมมูลค่าส่วนเกินที่เป็นกำไรจากความแตกต่างระหว่างราคาข้าวในประเทศและราคาขายแก่ต่างประเทศเท่านั้น สาเหตุอาจจะเนื่องมาจากการค้าที่ขยายตัวอย่างรวดเร็วระยะหลังสงครามฯ โดยเฉพาะธุรกิจการค้าเกี่ยวกับต่างประเทศ เช่น ข้าว ทำให้กลุ่มพ่อค้าสินค้าในเขตเกษตร และจังหวัดเมืองท่าสนใจการค้าส่งออกข้าวมากขึ้นด้วยการเข้าร่วมลงทุนกับเจ้าของโรงสีหรือขยายตัวออกมาตั้งบริษัทการค้าส่งออกข้าวด้วยตนเอง

การขยายตัวการลงทุนทางด้านการค้าส่งออกข้าวของกลุ่มพ่อค้าส่งออกข้าวยังคงดำเนินต่อไปอีก ด้วยการเพิ่มทุนจดทะเบียนเพื่อทำการขยายกิจการในบริษัทส่งออกข้าวที่จัดตั้งแล้ว และบริษัทในเครือที่กำลังจะจัดตั้งขึ้น หรือมีการเปลี่ยนแปลงผู้ถือหุ้นอันเป็นผลมาจากการประกาศของคณะกรรมการค้าข้าว พุทธศักราช 2489 ฉบับที่ 85 พ.ศ. 2510 ที่กำหนดประเภทผู้ประกอบการค้าข้าวส่งไปจำหน่ายต่างประเทศจะต้องเป็นบริษัทจำกัดที่มีเงินทุนจดทะเบียนไม่ต่ำกว่า 5 ล้านบาท เป็นผลให้บริษัทค้าข้าวต่าง ๆ จำเป็นต้องปรับทุนจดทะเบียนให้เป็นไปตามคุณสมบัติดังกล่าว จะเห็นได้จากภาคผนวกที่ 3 ว่ามีการเปลี่ยนแปลงของกลุ่มพ่อค้าส่งออกข้าวเกือบจะทุกกลุ่มทั้งกลุ่มพ่อค้าส่งออกข้าวระยะก่อนสงครามโลกฯ ได้แก่ กลุ่มกมลกิจและกลุ่มอึ้งเองเวลาไม่ถึง กลุ่มพ่อค้าส่งออกข้าวระยะ

หลังสงครามโลกฯ ได้แก่ กลุ่มจีเอชยูเอ็ง กลุ่มไต้แซ่ กลุ่มบ๊วยเฮงลั้ง กลุ่มชานพรชัย และกลุ่มเทพพาณิชย์ ตลอดจนกลุ่มพ่อค้าส่งออกข้าวที่เพิ่งจัดตั้งขึ้นใหม่ในระยะแผนพัฒนาฯ ได้แก่ กลุ่มรวมหมู่ไทย กลุ่มกิตติค้าข้าว กลุ่มแสงทองค้าข้าว และกลุ่มกรุงเทพค้าข้าว

เมื่อรัฐบาลโดยกระทรวงพาณิชย์ประกาศกำหนดคุณสมบัติผู้ส่งออกจำหน่ายต่างประเทศจะต้องเป็นบริษัทจำกัดที่มีทุนจดทะเบียนไม่ต่ำกว่า 5 ล้านบาท โฉม.ศ. 2511 ทำให้เกิดบริษัทส่งออกข้าวขึ้นอีกหลายกลุ่ม ได้แก่ กลุ่มบริษัทข้าวไชยพร จำกัด ซึ่งเป็นความร่วมมือกันระหว่างพ่อค้าที่เคยถือหุ้นในบริษัทค้าข้าวกลุ่มอื่นมาแล้ว เช่น ตระกูลมั่งคั่งชัยดิษฐ และตระกูลเพิ่มบุญทรัพย์ กลุ่มบริษัทไทยป่า (2511) จำกัด ประกอบด้วย บริษัท พงษ์ไทยค้าข้าว จำกัด บริษัทแสงชัยค้าข้าว และบริษัทข้าวสุพรรณ จำกัด ซึ่งเป็นการลงทุนในระหว่างเครือญาติของตระกูลเศรษฐีธรรม และตระกูลเกษุโสภณ ซึ่งมีพื้นฐานเดิมจากการเป็นพ่อค้าล้งสำเข้ามายำหน่ายในประเทศไทยย่านลำเพ็ญ อีกกลุ่มที่สำคัญในระยะนี้ คือ กลุ่มเกษตรรุ่งเรืองพืชผลของตระกูลดำเนินพาณิชย์

บริษัทเกษตรรุ่งเรืองพืชผลจำกัด¹ จัดตั้งขึ้นใน พ.ศ. 2513 เพื่อทำการส่งออกข้าวและพืชไร่ทุกชนิด ซึ่งเป็นการลงทุนระหว่าง นายกิตติ ดำเนินพาณิชย์ ผู้สร้างตัวเองจากการรับซื้อขายข้าวสาร จนสามารถร่วมกับพี่ชายตั้งโรงสีเล็ก ๆ ที่จังหวัดละโว้และเทรา ต่อมาได้แยกตัวมาเปิดโรงสีของตนเองและเริ่มทำการส่งออกข้าวที่กรุงเทพฯ ร่วมกับนายวิชัย รุ่งเรืองพาณิชย์ เจ้าของโรงสี จังหวัดละโว้และเทราด้วยการถือหุ้นร้อยละ 50 และ 49 ตามลำดับ และได้จัดตั้งบริษัทในเครืออีก 3 บริษัท ได้แก่ บริษัทรุ่งเรืองกิตติ จำกัด โฉม.ศ. 2516² บริษัทัญญเศรษฐ์รุ่งเรืองจำกัด โฉม.ศ. 2517³ และบริษัทบรรุ่งเรืองจำกัด โฉม.ศ. 2521⁴ ด้วยทุนจดทะเบียนบริษัทละ 5 ล้านบาท จนสามารถขึ้นมาตรฐานอันดับ 1 ของการส่งออกข้าวใน พ.ศ. 2525 ปัจจุบันบริษัทเกษตรรุ่งเรืองพืชผลจำกัดมีทุน 200 ล้านบาท และเป็นบริษัทที่ถือหุ้นโดยตระกูลดำเนินพาณิชย์เพียงตระกูลเดียว

¹ กรมทะเบียนการค้า กระทรวงพาณิชย์, แฟ้มบริษัทเกษตรรุ่งเรืองพืชผลจำกัด

² กรมทะเบียนการค้า กระทรวงพาณิชย์, แฟ้มบริษัทรุ่งเรืองกิตติจำกัด

³ กรมทะเบียนการค้า กระทรวงพาณิชย์, แฟ้มบริษัทัญญเศรษฐ์รุ่งเรืองจำกัด

⁴ กรมทะเบียนการค้า กระทรวงพาณิชย์, แฟ้มบริษัทบรรุ่งเรืองจำกัด

จากการศึกษาวิวัฒนาการในลักษณะของการสะสมและรูปแบบการค้าเงินธุรกิจ การค้าส่งออกข้าวของกลุ่มพ่อค้าส่งออกข้าวตั้งแต่ระยะหลังสงครามโลกจนถึง พ.ศ. 2528 ทำให้เราสามารถพิจารณาถึงบทบาทและอิทธิพลของธุรกิจการค้าส่งออกข้าวว่ามีลักษณะการ เกาะกลุ่มทางธุรกิจหรือความเป็นเจ้าของธุรกิจมากน้อยแค่ไหนด้วยการเป็นกรรมการบริษัท หรือผู้มีอำนาจลงลายมือชื่อผูกพันภาระรับผิดชอบของบริษัทหรือเป็นผู้ถือหุ้นในบริษัทซึ่งกันและกันระหว่างบริษัทต่าง ๆ ของกลุ่มพ่อค้าส่งออกข้าว ซึ่งหมายความว่า เป็นผู้มีสิทธิในการ ใช้ทุนที่มีอยู่ในบริษัทหรือใช้ทุนช่วยธุรกิจเพื่อใช้ในการประกอบธุรกิจของตนได้ ถ้าเราจะ พิจารณาเฉพาะกลุ่มบริษัทส่งออกข้าวที่มีบริษัทในเครือที่มีปริมาณการส่งออกตั้งแต่ 50,000 ตันขึ้นไป ประมาณ 12-13 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มรวมทุนไทย กลุ่มช่วยชาวค้าข้าว กลุ่ม แสงทองค้าข้าว กลุ่มธนาพรชัย กลุ่มข้าวไชยพร กลุ่มเกษตรรุ่งเรืองพืชผล กลุ่มกมลกิจ กลุ่มจันทชูเฮง กลุ่มป้วยเฮงล้าง กลุ่มอินเฝองเวลาไมฮิง กลุ่มเทพพาณิชย์ กลุ่มกิตติค้าข้าว กลุ่มกรุงเทพค้าข้าว และกลุ่มกิจพร จะพบว่าลักษณะการเกาะกลุ่มทางธุรกิจของกลุ่มพ่อค้า ส่งออกข้าวสามารถแบ่งแยกกลุ่มตามการเป็นผู้ถือหุ้น กรรมการบริษัท และความสัมพันธ์ กันที่เครือญาติ ซึ่งกันและกันในระหว่างกลุ่มบริษัทต่าง ๆ ได้ดังนี้

1. กลุ่มกมลกิจและกลุ่มช่วยชาวค้าข้าว เป็นกลุ่มที่มีการถือหุ้นซึ่งกันและกัน และมีความสัมพันธ์ทางเครือญาติอย่างใกล้ชิด กล่าวคือ นางเยียกเอ็ง แซ่เล่า ซึ่งเป็น ผู้มีอำนาจลงลายมือชื่อผูกพันภาระบริษัทและเป็นกรรมการบริษัทกมลกิจ มีศักดิ์เป็นป้าของ นายสมาน โอภาสวงศ์ ซึ่งเป็นกรรมการผู้จัดการและเป็นผู้ถือหุ้นสำคัญเป็นอันดับสองของ บริษัทช่วยชาวค้าข้าว

2. กลุ่มเทพพาณิชย์และกลุ่มสหการข้าวไทย ก็เป็นกลุ่มที่มีการถือหุ้นซึ่งกันและกัน กล่าวคือ กลุ่มเทพพาณิชย์โดยนายเชาว์ จิริตธนาภิรักษ์ ผู้ถือหุ้นใหญ่ และนายปรีชา ตัญประเสริฐ กรรมการผู้จัดการ ซึ่งทั้ง 2 คนเป็นทั้งกรรมการและผู้มีอำนาจลงลายมือชื่อ ผูกพันภาระบริษัทเทพพาณิชย์ ได้เข้าไปถือหุ้นและเป็นกรรมการผู้มีอำนาจในบริษัทค้าข้าว ส่งออกของกลุ่มสหการข้าวไทยด้วย

3. กลุ่มป้วยเฮงล้าง และกลุ่มกิจพร ก็เป็นอีกกลุ่มที่มีการถือหุ้นซึ่งกันและกัน และเป็นกรรมการร่วมกัน โดยนายประยงค์ วงศ์ศรีเกษม กรรมการบริษัทป้วยเฮงล้างก็ เป็นประธานกรรมการและผู้ถือหุ้นสำคัญในกลุ่มกิจพร

กลุ่มที่เหลือได้แก่ กลุ่มรวมทุนไทย กลุ่มธนาพรชัย กลุ่มแสงทองค้าข้าว กลุ่ม ข้าวไชยพร กลุ่มเกษตรรุ่งเรืองพืชผล กลุ่มจันทชูเฮง กลุ่มกิตติค้าข้าวและกลุ่มกรุงเทพ ค้าข้าว แต่ละกลุ่มไม่ปรากฏว่ามีการร่วมถือหุ้นหรือเป็นกรรมการบริษัทซึ่งกันและกัน

ลักษณะการเกาะกลุ่มทางธุรกิจในกลุ่มพ่อค้าส่งออกข้าวที่จำแนกดังกล่าวข้างต้น ถ้าพิจารณาจากยอดขายหรือรายรับตามตารางที่ 2.9 จะพบว่า กลุ่มเกษตรรุ่งเรืองพืชผล เป็นกลุ่มที่มียอดขายมากเป็นอันดับหนึ่งทั้งใน พ.ศ. 2525 และ 2528 คือร้อยละ 23.95 และ 24.18 ตามลำดับ กลุ่มข้าวไทยพระ เป็นกลุ่มที่มียอดขายหรือรายรับเป็นอันดับสอง คือ มียอดขายคิดเป็นร้อยละ 15.94 และ 19.72 ในพ.ศ. 2525 และ 2528 ซึ่งทั้ง 2 กลุ่มยอดขายมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ส่วนกลุ่มกมลกิจและช่วยชนค้าข้าวมียอดขายเป็นอันดับ 3 และยอดขายดังกล่าวมีแนวโน้มลดลง จากร้อยละ 13.53 ในพ.ศ. 2525 เหลือเพียงร้อยละ 10.29 ในพ.ศ. 2528 กลุ่มที่รองลงมา คือ กลุ่มธนาพรชัย กลุ่มแสงทองค้าข้าว และกลุ่มป้วยเฮงล้าง-กิจพรก็มียอดขายเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 7.72 ในพ.ศ. 2525 และร้อยละ 9.01 ในพ.ศ. 2528 จากการศึกษาลักษณะการเกาะกลุ่มธุรกิจดังกล่าวแสดงว่า มีการกระจุกตัวไปธุรกิจการค้าส่งออกข้าวโดยบริษัทที่มีบริษัทในเครือขนาดใหญ่ที่มีปริมาณการส่งออกเกิน 100,000 ตันขึ้นไป 4 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มธนาพรชัย กลุ่มข้าวไทยพระ กลุ่มเกษตรรุ่งเรืองพืชผล และกลุ่มแสงทองค้าข้าวในอัตราสูงพอควรและมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น คือ ยอดขายหรือรายรับของทั้ง 4 กลุ่มรวมกันคิดเป็นร้อยละ 55.22 ในพ.ศ. 2525 และ 65.03 ในพ.ศ. 2528 ถึงแม้จะมีอัตราการกระจุกตัวทางธุรกิจสูงก็ตาม แต่ทั้ง 4 กลุ่มก็ไม่ได้มีการถือหุ้น หรือเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์หรือมีอำนาจลงลายมือชื่อผูกพันภาระของบริษัท หรือมีความสัมพันธ์ทางเครือญาติซึ่งกันและกัน จึงอาจกล่าวได้ว่าในธุรกิจการค้าส่งออกข้าวเป็นธุรกิจที่มีทั้งแข่งขันและผูกขาด ซึ่งจากการสัมภาษณ์พ่อค้าส่งออกข้าวและผู้ใกล้ชิดกับพ่อค้าส่งออกข้าว 3-4 ราย ก็ให้ความเห็นว่า มีการแข่งขันกันขายในกลุ่มพ่อค้าส่งออกข้าวมากขึ้น อย่างไรก็ตามแต่แข่งขันระหว่างกลุ่มพ่อค้าด้วยกันเลย ในระหว่างแม่-ลูกก็ยังมี และเดี๋ยวนี้วิถีการค้าข้าวและระเบียบการส่งออกข้าวก็ยุ่งยากซับซ้อนกว่าแต่ก่อนมากนัก แต่ถึงแม้จะแข่งขันกันทางการค้าแต่ก็มีความเป็นเอื้อร่วมธุรกิจการค้าเดียวกันช่วยเหลือซึ่งกันและกันได้บ้าง¹ อีกทั้งยังกล่าวว่า "การเข้ามาในธุรกิจการค้าส่งออกข้าวจะสามารถครองอันดับหนึ่งโดยการส่งออกข้าวในพ.ศ. 2530 ได้แน่ เนื่องจากได้ทำการศึกษาก่อนว่าจะเข้ามาทำธุรกิจการค้าส่งออกข้าวว่า ธุรกิจการค้าส่งออกข้าวในอดีตหรือเท่าที่เป็นอยู่ส่วนใหญ่จะพยายามแข่งกันขายในราคาต่ำ เพื่อให้ได้ปริมาณขายมาก ๆ เพื่อรักษาส่วนแบ่งตลาดไว้ ฉะนั้นการเข้ามาในธุรกิจการค้าส่งออกข้าวจึงต้องทำสินค้าข้าวให้มีลักษณะแตกต่างไปจากที่มีอยู่ ด้วยการทำสินค้าข้าวให้มีคุณภาพสม่ำเสมอโดยมีกรรมวิธีการแปรรูปผลผลิตข้าวให้เป็นสินค้าข้าวที่ได้มาตรฐาน กรรมวิธีการผลิตดังกล่าวได้มาจากเพื่อนชาว

¹จากการสัมภาษณ์คุณปรีชา ตันประเสริฐ กรรมการผู้จัดการบริษัทเทพงานิชย์

อเมริกาที่มีคู่แข่งเป็นผู้คิดค้นวิธีการแต่ได้ได้จดลิขสิทธิ์ ซึ่งในปีแรกที่ผลิตออกมาขายไม่ได้เลยเพราะไม่มีเครดิตทางการค้า ในระยะหลังได้รับความช่วยเหลือจากบริษัทนายหน้าทำการค้าข้าวต่างประเทศที่บริษัทได้ลงทุนออกค่าใช้จ่ายให้เดินทางมาดูโรงงานและวิธีการผลิตของบริษัทเพื่อเป็นสิ่งยืนยันว่าสามารถมีสินค้าที่ได้มาตรฐานส่งออกได้แน่นอน วิธีการทางการค้าของบริษัทจึงไม่ได้แข่งขันกับใครเพราะสร้างตลาดสินค้าที่มีลักษณะในตัวของมันเอง "ให้แตกต่างไปจากผู้อื่น"² ผู้ใกล้ชิดวงการค้าข้าวผู้หนึ่งอธิบายว่า "ถ้ากลุ่มพ่อค้าส่งข้าวสามารถผูกขาดได้ คงไม่มีผู้ใดขาดทุนจากการค้าจะต้องออกไปจากธุรกิจการค้าข้าว เนื่องจากต้องคาดคะเนราคาขายล่วงหน้าแข่งขันกับเสนอขายให้แก่ลูกค้าต่างประเทศ และเมื่อถึงเวลาต้องหาสินค้าส่งมอบให้แก่ลูกค้า ราคาสินค้าที่ราซื้อในเวลานี้อาจจะผิดไปจากที่คาดคะเนไว้ในระยะแรก ยิ่งบางบริษัทมีเงินทุนไม่พอหรือไม่มีโรงสีของตนเองอาจจะหาสินค้าไม่ได้หรือไม่ก็กำหนดส่งก็ต้องขาดทุน แต่ก็มี การช่วยเหลือให้ยืมสินค้าซึ่งกันและกันได้บ้าง"³

กลุ่มพ่อค้าส่งออกข้าวภายใต้แผนพัฒนา นอกจากอาศัยทุนที่สะสมมาจากการค้าส่งออกข้าวขยายตัวไปลงทุนเข้าทางด้านการค้าส่งออกข้าวและพืชผลเกษตรแล้ว ยังได้ขยายไปลงทุนในธุรกิจการค้าอื่นนอกเหนือจากการค้าส่งออกข้าวอีก ได้แก่ การเป็นบริษัทตัวแทนนำเข้าปุ๋ย ยาปราบวัชพืช เคมีภัณฑ์ อุปกรณ์ไฟฟ้า และเครื่องจักรที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม โดยเฉพาะเครื่องจักรทอผ้า ซึ่งเป็นที่ต้องการตามการขยายตัวของอุตสาหกรรมประเภทนี้ในระยะเริ่มแรกของแผนพัฒนา ตัวอย่างการขยายตัวทางการค้าของกลุ่มพ่อค้าส่งออกข้าวดังกล่าว ได้แก่

ตระกูลเอี่ยมสุริย์ นอกจากการขยายทุนทางด้านการค้าส่งออกข้าวดังกล่าวแล้ว ยังได้จัดตั้ง บริษัทเบ็ทเทอร์ลิวิง จำกัด³ เมื่อวันที่ 16 สิงหาคม พ.ศ. 2510 ประกอบธุรกิจการนำเข้าสินค้าไฟฟ้าทุกชนิด เช่น เครื่องกำเนิดไฟฟ้า เครื่องรับและส่งวิทยุ โทรทัศน์ เครื่องขยายเสียงและเครื่องปรับอากาศ "Airtemp" ด้วยทุนจดทะเบียน 3 ล้านบาท และเพิ่มทุนเป็น 10 ล้านบาท ในพ.ศ. 2522 มีสำนักงานสาขาที่ถนนเชียงใหม่-ฝาง ตำบลช้างเผือก อำเภอเมือง เชียงใหม่ ในพ.ศ. 2519 ซึ่งเป็นความร่วมมือลงทุนระหว่างนายทุนพ่อค้าชาวจีนด้วยกันที่มีความสัมพันธ์กันในด้านการค้าข้าวเป็นส่วนใหญ่ คือ ตระกูลเอี่ยมสุริย์ เป็นผู้ถือหุ้นใหญ่ร้อยละ 66 และเป็นผู้มีอำนาจลงลายมือชื่อผูกพันภาระของบริษัท ตระกูลบุรุษิวัฒน์ ถือหุ้นร้อยละ 7.5 นอกนั้นได้แก่ ตระกูลการุณยะมงคล ศุภิรัตนชัย โอภาสวงศ์

² จากการสัมภาษณ์คุณวิชัย ศรีประเสริฐ กรรมการผู้จัดการบริษัทไรซ์แลนด์อินเตอร์เนชั่นแนล จำกัด

³ จากการสัมภาษณ์ลูกจ้างในสมาคมผู้ส่งออกข้าวต่างประเทศ

³ กรมทะเบียนการค้า กระทรวงพาณิชย์, แห่งบริษัทเบ็ทเทอร์ลิวิง จำกัด

ฉันทะ อังคสุวรรณศิริ ต่างถือหุ้นร้อยละ 5 และจัดตั้งบริษัทแอลเท็กซ์ จำกัด¹ เมื่อวันที่ 30 สิงหาคม พ.ศ. 2517 เพื่อประกอบธุรกิจเป็นบริษัทนายหน้าตัวแทนในการสั่งซื้อเครื่องจักร เช่น เครื่องจักรทอผ้า เข้ามาจำหน่ายในประเทศ และส่งสินค้าออกไปขายต่างประเทศ เช่น ผ้า ด้วยทุนจดทะเบียน 1 ล้านบาท ซึ่งเป็นการร่วมลงทุนระหว่างตระกูลเอี่ยมสุรีย์ กับนายทุนต่างชาติ ชาวไต้หวัน โดยตระกูลเอี่ยมสุรีย์ถือหุ้นร้อยละ 35 เท่ากับ นายโล ไค ตัง สำหรับนายพาน หมิง เตอะ ถือหุ้นร้อยละ 10 และเป็นผู้มีอำนาจลงลายชื่อร่วมกับ นายอวาม เอี่ยมสุรีย์ เมื่อ พ.ศ. 2525 ก็ได้ร่วมลงทุนกับตระกูลโอบาสวงศ์ จัดตั้งบริษัทอินทาร์โก จำกัด² เพื่อประกอบธุรกิจการค้าสินค้าพืชไร่ ส่งออกต่างประเทศ ด้วยทุนจดทะเบียน 30 ล้านบาท ตระกูลเอี่ยมสุรีย์ถือหุ้นร้อยละ 29.5 ตระกูลโอบาสวงศ์ถือหุ้นร้อยละ 28.99 บริษัทนี้ดำเนินการได้เพียง 4 ปี ก็ต้องทำการลดทุนเหลือ 15 ล้านบาท และเลิกกิจการเมื่อวันที่ 19 มิถุนายน พ.ศ. 2529 เนื่องจากประสบภาวะขาดทุน นอกจากการขยายตัวทางการค้าในสินค้าอื่น เป็นที่ต้องการในระยะเริ่มพัฒนาประเทศ อาทิเช่น เครื่องไฟฟ้า เครื่องมือเครื่องจักรต่าง ๆ แล้ว ยังได้ร่วมถือหุ้นในบริษัทของกลุ่มพ่อค้าส่งออกข้าวสำคัญ คือ ตระกูลเลี้ยวไพรัตน์ และแต่ใจสิริพงษ์ ซึ่งเป็นผู้จัดตั้งบริษัทบางกอกสหนายหน้า จำกัด เพื่อประกอบธุรกิจการเป็นนายหน้าประกันวินาศภัยและนายหน้าประกันชีวิต โดยตระกูลเลี้ยวไพรัตน์และแต่ใจสิริพงษ์ เป็นผู้ถือหุ้นใหญ่ร้อยละ 48.50 ตระกูลเอี่ยมสุรีย์ ถือหุ้นเพียงร้อยละ 0.83 เท่านั้น ร่วมกับกลุ่มพ่อค้าส่งออกข้าวอีกหลายกลุ่ม เช่น ตระกูลโอบาสวงศ์ ตระกูลตันประเสริฐ ตระกูลวงศ์ศรีเกษม ตระกูลสิงห์ทรง และตระกูลอัศวินวิจิตร ตระกูลเลี้ยวไพรัตน์ และแต่ใจสิริพงษ์ เป็นกลุ่มพ่อค้าส่งออกข้าวที่ขยายตัวลงทุนทางด้านการค้ามากกว่ากลุ่มพ่อค้าส่งออกข้าวกลุ่มอื่น ๆ ประเภทของบริษัทการค้าที่ตระกูลนี้ได้ขยายตัว ไปลงทุนแตกต่างกันไปจากพื้นฐานเดิมที่เคยเป็นพ่อค้าทำการค้าสินค้าพื้นเมือง เช่น ฝ้ายไหม ฝ้ายจากต่างประเทศ และมีผลเกษตบ้างเล็กน้อย เช่น เป็นตัวแทนนำเข้าสินค้าปุ๋ย ยาปราบวัชพืช และทำการปลูกล้วย เช่น เลี้ยงไก่ และสุกร ซึ่งเป็นารชักชวนจากนายทุนต่างชาติชาวไต้หวัน ฮองกง ที่ตนเคยมีความสัมพันธ์ทางการค้าด้วยก็มาก่อน บริษัทการค้าดังกล่าวได้แก่

บริษัทเบทาโกร จำกัด จัดตั้งเมื่อวันที่ 8 กันยายน พ.ศ. 2510 เพื่อประกอบธุรกิจเป็นตัวแทนนำเข้าสินค้าปุ๋ย ยาปราบวัชพืช ด้วยทุนจดทะเบียน 10 ล้านบาท เป็นการร่วมลงทุนระหว่างตระกูลเลี้ยวไพรัตน์ และแต่ใจสิริพงษ์ ซึ่งเป็นผู้ถือหุ้นร้อยละ 34 กับนายทุนชาวสิงคโปร์ คือ นายฮึงแก๊ง แซ่ฮึง ถือหุ้นร้อยละ 20 และนายทุนชาวฮ่องกง

¹ กรมทะเบียนการค้า กระทรวงพาณิชย์, แห่งบริษัท, รายชื่อผู้ก่อตั้งและผู้ถือหุ้นบริษัทแอลเท็กซ์ จำกัด

² กรมทะเบียนการค้า กระทรวงพาณิชย์, แห่งบริษัท, รายชื่อผู้ก่อตั้งและผู้ถือหุ้นบริษัทอินทาร์โก จำกัด

ได้แก่ นายภวหนาม แช่ว่อง และนายชีกกอง แช่ว่อง ต่างถือหุ้นร้อยละ 20 บริษัท ได้ทำการเพิ่มทุนมาตลอด คือ เมื่อ บ.ศ. 2522 เพิ่มเป็น 50 ล้านบาท บ.ศ. 2528 เพิ่มทุนเป็น 100 ล้านบาท ปัจจุบัน บ.ศ. 2531 มีทุนจดทะเบียน 125 ล้านบาท และได้เปลี่ยนแปลงวัตถุประสงค์มาประกอบการค้าเกี่ยวกับการผลิตอาหารจากสุกร คือ ใส้กรอกหมู โดยมีตระกูลแต่ใจสิริพงษ์ เป็นผู้ถือหุ้นใหญ่ร้อยละ 62.4 ตระกูลก่อนเกิดเกียรติ ซึ่งเคยเป็นผู้ร่วมกันค้าในบริษัทส่งออกข้าวถือหุ้นร้อยละ 25.2 นาย ฮู อิม ทรีด นายทุนชาวฮ่องกง ถือหุ้นร้อยละ 3.2 และนายหวัง ดา ลิน ชาวไต้หวัน เป็นผู้ถือหุ้นร้อยละ 26 สาเหตุที่บริษัทเบทาโกร จำกัด เปลี่ยนแปลงมาประกอบธุรกิจการผลิตอาหารจากเนื้อสุกร ในระยะหลัง ๆ ก็เนื่องมาจากหลังจากการเปิดบริษัทเบทาโกรจำกัด ในบ.ศ. 2510 ได้ไม่นาน ตระกูลเลี้ยวไพรัตน์และตระกูลแต่ใจสิริพงษ์ได้ร่วมลงทุนกับนายทุนต่างชาติดังกล่าว เปิดบริษัทในเครือมากมาย ในนาม "เบทาโกร" และ "เซ็นทาโกร" ซึ่งส่วนใหญ่เป็นบริษัททำปาร์มเลี้ยงสัตว์ เช่น ไก่ และสุกร ได้แก่ บริษัทเบทาโกรฟาร์มจำกัด ใน บ.ศ. 2512 ด้วยทุนจดทะเบียน 3 ล้านบาท บริษัทเชียงใหม่เบทาโกรฟาร์มจำกัด บริษัทฟาร์มพัฒนาจำกัด ในบ.ศ. 2515 บริษัทเบทาโกรการลงทุณส์สัตว์ใน บ.ศ. 2518 และบริษัทเบทาโกร (ภาคเหนือ) จำกัด ในบ.ศ. 2521 โดยเป็นการร่วมลงทุนระหว่างตระกูลเลี้ยวไพรัตน์ ตระกูลแต่ใจสิริพงษ์ และบริษัทอิโตมัน (ฮ่องกง) จำกัด ส่วนธุรกิจประเภทเดียวกันในนาม "เซ็นทาโก" ได้แก่ บริษัทไก่สดเซ็นทาโก จำกัด ตั้งเมื่อวันที่ 22 มิถุนายน 2521 ด้วยทุนจดทะเบียน 10 ล้านบาท ประกอบธุรกิจไก่สดแช่แข็งส่งออก เป็นการร่วมลงทุนระหว่างตระกูลเลี้ยวไพรัตน์ ตระกูลแต่ใจสิริพงษ์ ถือหุ้นร้อยละ 65 บริษัทอิโตมัน แห่งประเทศญี่ปุ่น ถือหุ้นร้อยละ 20 และบริษัทนิปปอนเมิท แพนเกอร์ จำกัด แห่งญี่ปุ่น ถือหุ้นร้อยละ 10

นอกจากจะลงทุนการค้าในบริษัทดังกล่าวข้างต้นแล้ว ตระกูลเลี้ยวไพรัตน์ และตระกูลแต่ใจสิริพงษ์ยังได้จัดตั้งบริษัทที่ทำการให้บริการเช่าทรัพย์สินและลงทุนถือหุ้นในธุรกิจต่าง ๆ ซึ่งเป็นผลมาจากการที่ธุรกิจของตระกูลมีมากมาย จึงต้องการตั้งบริษัทตัวแทนเป็นผู้ถือหุ้นแทนการใช้นามโดยตัวบุคคล เช่น จัดตั้งบริษัทเลี้ยวไพรัตน์วิสาหกิจ¹ จำกัด ในบ.ศ. 2516 เป็นบริษัทบริการธุรกิจโดยให้เช่าทรัพย์สินและให้กู้ยืม ด้วยทุนจดทะเบียน 10 ล้านบาทเพิ่มเป็น 40 และ 100 ล้านบาท ในบ.ศ. 2520 และ 2530 ตามลำดับ โดยตระกูลเลี้ยวไพรัตน์เป็นผู้ถือหุ้นแต่ผู้เดียวร้อยละ 100 ขณะเดียวกับตระกูลแต่ใจสิริพงษ์ ก็จัดตั้งบริษัทแต่ใจสิริพงษ์² จำกัด ใน บ.ศ. 2515 เพื่อประกอบธุรกิจการค้าประเภทลงทุน

¹ กรมทะเบียนการค้า กระทรวงพาณิชย์, แฟ้มบริษัทเลี้ยวไพรัตน์วิสาหกิจ จำกัด

² กรมทะเบียนการค้า กระทรวงพาณิชย์, แฟ้มบริษัทแต่ใจสิริพงษ์ จำกัด

และถือหุ้นในธุรกิจอื่น ๆ ด้วยทุนจดทะเบียนเริ่มแรก 10 ล้านบาท และเพิ่มเป็น 100 ล้านบาท ในพ.ศ. 2525 โดยเป็นการถือหุ้นของตระกูลแต่ผู้เดียวร้อยละ 100 นอกจากธุรกิจดังกล่าว ทั้ง 2 ตระกูลยังได้ร่วมกันจัดตั้งบริษัทมหาชนวิสาหกิจ¹ จำกัด เป็นบริษัทบริการธุรกิจกิจการให้เช่าทรัพย์สินและลงทุนถือหุ้นในธุรกิจต่าง ๆ ใน พ.ศ. 2516 ด้วยทุนจดทะเบียน 101 ล้านบาท โดยมีตระกูลเสียวไพรัตน์ถือหุ้นร้อยละ 46 และตระกูลแต่โงสิริพงษ์ถือหุ้นร้อยละ 43 บริษัทลงทุนถือหุ้นในธุรกิจต่าง ๆ ดังกล่าว ส่วนใหญ่จะเข้าไปลงทุนแสวงหาผลประโยชน์จากการซื้อขายหุ้นทั้งทางด้านการเงิน โดยเฉพาะธนาคารพาณิชย์ ในพ.ศ. 2529 มีหุ้นในธนาคารศรีนครจำกัดเป็นเงิน 880,730 บาท ธนาคารกรุงเทพ จำกัด เป็นเงิน 25,194,486.55 บาท และหุ้นในธนาคารมหานครจำกัดเป็นเงิน 1,929,800 บาท และนอกจากนี้ยังได้เข้าไปลงทุนถือหุ้นในบริษัทการค้าอื่น ๆ ของกลุ่มนายทุนการเงิน อาทิ เช่น มีเงินลงทุนเพื่อแสวงหาผลประโยชน์ในบริษัท กรุงเทพประกันภัย จำกัด เป็นเงิน 85,500 บาท บริษัทกรุงเทพคลังสินค้า จำกัด เป็นเงิน 100,000 บาท บริษัทบางกอกอเนก จำกัด ซึ่งเป็นบริษัทรับเหมาก่อสร้างในวงเงิน 575,000 บาท และเงินลงทุนหลักทรัพ์สินเอนเซีย จำกัดเป็นเงิน 800,000 บาท ซึ่งบริษัทดังกล่าวเป็นบริษัทที่ตระกูลโสภณพิชเป็นผู้ถือหุ้นใหญ่มีเงินลงทุนเพื่อแสวงหาผลประโยชน์ในบริษัทสหพัฒน์ลงทุน จำกัดของตระกูลเตชะไพบูลย์ ในวงเงิน 5,625,000 บาทหรือร้อยละ 5.1

สำหรับความสัมพันธ์ทางการค้ากับกลุ่มพ่อค้าส่งออกข้าวด้วยทุนของตระกูลเสียวไพรัตน์และแต่โงสิริพงษ์ ก็ได้แก่ การเข้าร่วมลงทุนในบริษัทช่วยชาวค้าข้าวจำกัด และบริษัทไทยดำรงพัฒนาจำกัด ซึ่งมีนายเสียงเต็ก แซ่เต้ และนายสมาน โอภาสวงศ์ เป็นผู้ถือหุ้นใหญ่ โดยตระกูลเสียวไพรัตน์ และแต่โงสิริพงษ์ถือหุ้นเพียงร้อยละ 8.4 ของทั้ง 2 บริษัท และยังได้ร่วมลงทุนในบริษัทยูไนเต็ดไทยคอร์ป จำกัด ซึ่งเป็นบริษัทในเครือของบริษัทยูไนเต็ดไฮไลแอนด์เซอร์วิส จำกัด โดยนายมงคล ศิริสัมพันธ์ เป็นผู้ถือหุ้นร้อยละ 40 ในพ.ศ. 2521 เพื่อประกอบธุรกิจค้าข้าว ข้าวในภาส่งออก โดยตระกูลเสียวไพรัตน์ และตระกูลโอภาสวงศ์ต่างถือหุ้นร้อยละ 10 นอกจากนี้ยังได้จัดตั้งบริษัทขายหน้าประกันวิาศภัยและขายหน้าประกันชีวิตขึ้นเมื่อ วันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2517 ด้วยทุนจดทะเบียน 200,000 บาท ในนามบริษัทบางกอกสหขายหน้าและการลงทุนจำกัด การจัดตั้งบริษัท

¹ กรมทะเบียนการค้า กระทรวงพาณิชย์, แห่งบริษัทมหาชนวิสาหกิจจำกัด

ดังกล่าวก็เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ธุรกิจการค้าของตน เป็นบริษัทที่มีกลุ่มพ่อค้าส่งออกข้าวหลายกลุ่มเข้าร่วมถือหุ้นด้วย นอกจากตระกูลเลี้ยวไนรัตน์และแต่ในสิริพงษ์ ซึ่งเป็นผู้ถือหุ้นใหญ่ร้อยละ 48.58 บาท ยังประกอบด้วยตระกูลโสภาวงศ์ ถือหุ้นร้อยละ 3.33 ตระกูลเอี่ยมสุรีย์ร้อยละ 0.83 ตระกูลต้นประเสริฐร้อยละ 0.83 ตระกูลวงศ์ศรีเกษมร้อยละ 0.83 ตระกูลอัศวินวิจิตรถือหุ้นร้อยละ 0.4 และตระกูลลิ้มทรงถือหุ้นร้อยละ 0.1

จะเห็นว่าระยะที่ธุรกิจทางการค้าของตระกูลเลี้ยวไนรัตน์ และแต่ในสิริพงษ์เติบโตเร็วกว่ากลุ่มพ่อค้าส่งออกข้าวรุ่นเดียวกันในระยะหลังสงครามฯ ซึ่งอาจจะเนื่องมาจากการร่วมลงทุนของนายทุนต่างชาติ โดยเฉพาะพ่อค้าชาวจีน ไทเมกเอเซียที่มีการติดต่อในธุรกิจค้าข้าว จากการร่วมลงทุนระหว่างกลุ่มพ่อค้าส่งออกข้าวด้วยกันและกลุ่มนายทุนการเงินดังกล่าวข้างต้น

ตระกูลโสภาวงศ์ ส่วนใหญ่ยังคงเป็นการขยายตัวลงทุนทางด้านการค้าส่งออกข้าวและพืชผลเกษตร มากกว่าเป็นการลงทุนการค้าด้านอื่น เช่น ร่วมลงทุนในบริษัท เทนพาณิชย์โดยถือหุ้นร้อยละ 2 ใน พ.ศ. 2511 ในบริษัทยูไนเต็ดไทยคอร์ป จำกัด เพื่อทำการค้าข้าวและข้าวโพด ใน พ.ศ. 2521 ซึ่งมีบริษัทยูไนเต็ดไซโลแอนด์เซอร์วิส จำกัด เป็นผู้ถือหุ้นใหญ่ร้อยละ 40 และตระกูลโสภาวงศ์ถือหุ้นร้อยละ 10 และร่วมลงทุนในบริษัทเอทีไอ จำกัด ซึ่งเป็นบริษัทส่งออกข้าวไร่ที่ตระกูลเอี่ยมสุรีย์เป็นผู้จัดตั้ง โดยตระกูลโสภาวงศ์ถือหุ้นร้อยละ 28.99 ในพ.ศ. 2525 ส่วนธุรกิจการค้าด้านอื่น ได้แก่ การร่วมลงทุนในบริษัทไทยพาณิชย์นาวี จำกัด ซึ่งเป็นบริษัทเดินเรือพาณิชย์ของนายทุนการเงินคือ นายจีน โสภณภิช ผู้ซึ่งมีความสัมพันธ์ทางการค้ากับตระกูลโสภาวงศ์ในบริษัทช่วยชวนมาก่อน โดยตระกูลโสภณภิช ถือหุ้นร้อยละ 15.25 และตระกูลโสภาวงศ์ถือหุ้นร้อยละ 15 ใน พ.ศ. 2510 ร่วมลงทุนกับตระกูลเลี้ยวไนรัตน์ และแต่ในสิริพงษ์ในบริษัท บางกอกสหขายหน้าและการลงทุน ในพ.ศ. 2517 ซึ่งเป็นบริษัทขายหน้าประกันวินาศภัย และร่วมลงทุนกับตระกูลเอี่ยมสุรีย์ในบริษัทเบ็ทเทอร์ลิฟวิ่ง จำกัด ในพ.ศ. 2510 ซึ่งเป็นบริษัทจำหน่ายเครื่องไฟฟ้าฯ เพราะมีความสัมพันธ์ทางเครือญาติซึ่งกันและกัน นอกจากนี้ยังได้จัดตั้งบริษัทโสภาสกิจ จำกัด ในพ.ศ. 2519 ด้วยทุนจดทะเบียน 5,000,000 บาท เป็นบริษัทลงทุนและถือหุ้นในธุรกิจต่าง ๆ โดยตระกูลโสภาวงศ์ถือหุ้นเพียงตระกูลเดียว ในพ.ศ. 2530 ตระกูลโสภาวงศ์มีเงินลงทุนในกิจการอื่นเพื่อแสวงหาผลประโยชน์ ได้แก่ บริษัทกรุงเทพคลังสินค้า จำกัด 50,000 บาท ธนาคารนครหลวงไทย 896,988 บาท ธนาคารมหานคร 4,154,175 บาท

ตระกูลเทนพาณิชย์ ก็ได้ขยายการลงทุนไปเปิดโรงงานผลิตกระสอบสีข้าว จังหวัดนครราชสีมา และเข้าร่วมลงทุนถือหุ้นในบริษัทขนส่งสมุทรหอนงเหิน จำกัด ที่ประกอบกิจการหอนงเหิน โรงน้ำแข็ง แปรรูปสัตว์น้ำเป็นอาหารทะเลแช่แข็งส่งออกต่างประเทศ

ซึ่งเดิมมีใบอนุญาตส่ง สุนทรโรจิต เป็นผู้ก่อตั้งใน พ.ศ. 2522 ด้วยทุนจดทะเบียน 6 ล้านบาทและถือหุ้นร้อยละ 50 ร่วมกับตระกูล มธุรสพจนางกูร ถือหุ้นร้อยละ 25 ทำการเพิ่มทุนเป็น 8 ล้านบาท ในพ.ศ. 2522 และ 10 ล้านบาท ในพ.ศ. 2523 จากการเพิ่มทุนใน พ.ศ. 2523 นายปรีชา ตันประเสริฐ จึงได้ เข้าถือหุ้นร้อยละ 23.75 และเป็นผู้มีอำนาจลงลายมือชื่อร่วมกับใบอนุญาต และกลายเป็นผู้ถือหุ้นใหญ่เมื่อมีการเพิ่มทุนดังกล่าวเป็น 15 ล้านบาท ในพ.ศ. 2524 โดยถือหุ้นร้อยละ 54.16 ด้วยการมอบให้ลูกชายของนายปรีชา ซึ่งได้รับการศึกษาทางด้านวิศวกรรม จากประเทศสหรัฐอเมริกา เป็นผู้ดำเนินการตระกูลวงศ์ศรีเกษม อาจจะกล่าวได้ว่าไม่ได้ขยายการลงทุนไปสู่ธุรกิจการค้าอื่น นอกจากธุรกิจการค้าข้าวและพืชผลเกษตรเลย กล่าวคือ เข้าร่วมถือหุ้นในบริษัท อีโพลเวลล่าไมฮิง จำกัด ในพ.ศ. 2511 และบริษัททางกอกสหนายที่จำกัดของตระกูล เดียวไนรัตและแต่โบลีรุงษ์ ในพ.ศ. 2519 เท่านั้น

ตระกูลอัศวินวิจิตร นอกจากจะขยายการลงทุนทางด้านการค้าข้าวส่งออกด้วยการจัดตั้งบริษัทในเคเรือดังที่กล่าวมาแล้ว ยังได้จัดตั้งบริษัทอัศวินวิจิตรจำกัด เป็นบริษัทที่ทำธุรกิจเกี่ยวกับที่ดิน บริการธุรกิจการให้เช่าทรัพย์สินสำนักงาน และลงทุนถือหุ้นในธุรกิจต่าง ๆ ในพ.ศ. 2521 ด้วยทุนจดทะเบียน 5 ล้านบาท เพิ่มเป็น 50 ล้านบาท ในพ.ศ. 2523 และ 70 ล้านบาท ใน พ.ศ. 2526 โดยตระกูลอัศวินวิจิตรเป็นผู้ถือหุ้นเพียงตระกูลเดียว ปัจจุบันกำลังลงทุนในโครงการพัฒนีส่งทองทาวเวอร์ อาคารสำนักงานให้เช่าเป็นจำนวน 151 ล้านบาท ซึ่งเป็นของตระกูล นอกจากนี้ยังได้ร่วมลงทุนกับตระกูลเพ็ญชาติ บริษัท ยู. เอ็ม. โอ พรอพเพอร์ตี้ จำกัด และบริษัทเงินทุนหลักทรัพย์กิสโก้ ในโครงการ "ชานาญ เพ็ญชาติ บิซเนสเซ็นเตอร์" เพื่อสร้างตึก 30 ชั้น แบ่งขายในวงเงินทุนก่อสร้าง 1,000 ล้านบาท โดยมีตระกูลเพ็ญชาติ และบริษัทยู.เอ็ม.โอฯ ถือหุ้นร้อยละ 40 ตระกูลอัศวินวิจิตรและบริษัทเงินทุนหลักทรัพย์กิสโก้ ถือหุ้นร้อยละ 10

ตระกูลดำเนินพาณิชย์ ซึ่งเป็นพ่อค้าส่งออกข้าวกลุ่มหลังสุดที่เพิ่งเข้ามาประกอบธุรกิจด้านการส่งออกข้าวใน พ.ศ. 2513 จนสามารถก้าวขึ้นมาครองอันดับหนึ่งของ การส่งออกข้าวใน พ.ศ. 2525 ได้ ในระยะหลังก็ได้ขยายกิจการไปตั้งบริษัทข้าวหนึ่ง เกษตรจำกัด พ.ศ. 2529 เมื่อประกอบกิจการข้าวหนึ่งส่งออก และยังอยู่ในระหว่างดำเนินการติดตั้งเครื่องจักร ยังไม่ได้ประกอบการ นอกจากนี้ยังได้ร่วมลงทุนกับนายทุนต่างชาติในบริษัท เค.เอส.โอเรียเนทัล จำกัด ในพ.ศ. 2529 เพื่อบริการขนส่งและขนถ่ายสินค้า โดยทางเรือโดยตระกูลดำเนินพาณิชย์ถือหุ้นร้อยละ 51 บริษัททางเวย์ เอ็มเตอร์ไนร์ส์ จำกัด (ไอบีเรีย) ถือหุ้นร้อยละ 49

จากการประมวลการขยายตัวทางด้านการค้าของกลุ่มพ่อค้าส่งออกข้าวสำคัญดังกล่าวพอจะสรุปได้ว่า กลุ่มพ่อค้าส่งออกข้าวส่วนใหญ่จะขยายตัวในธุรกิจการค้าส่งออกข้าว

และมีผลประโยชน์ ซึ่งเป็นฐานเดิมของกลุ่มมากกว่าการเติบโตไปสู่ทุกภาคการค้าอื่น ถึงแม้จะมีกลุ่มพ่อค้าส่งออกข้าวบางกลุ่ม เช่น ตระกูลเอี่ยมสุรีย์ ตระกูลโอภาสวงศ์ ตระกูลเสี้ยวไพรัตน์ และตระกูลแต่ในสิริพงษ์ ซึ่งเป็นตระกูลที่ทำการค้าข้าวมานานและปัจจุบันก็ยังประกอบธุรกิจการค้าข้าวส่งออกเป็นหลัก ที่สามารถขยายการลงทุนไปสู่ทุกภาคการค้าอื่น อาทิเช่น เป็นตัวแทนนำเข้า ยานพาหนะรถจักรยานยนต์ เคมีภัณฑ์ เครื่องใช้ไฟฟ้า ฯ เครื่องมือเครื่องจักรทอผ้า การก่อสร้าง แต่บริษัทการค้าดังกล่าวก็มีเป็นจำนวนน้อยไม่กับบริษัทและบางบริษัทก็เพิ่งเริ่มประกอบการได้ไม่ถึง 10 ปี สำหรับรูปแบบการลงทุนในธุรกิจการค้าส่วนใหญ่ยังคงอนุรักษ์ลักษณะการลงทุนระหว่างเครือญาติและพ่อค้าชาวจีนในไทยที่เคยมีความสัมพันธ์ทางการค้าด้วยกัน จะมีส่วนร่วมลงทุนกับนายทุนต่างชาติบ้างเพียงเล็กน้อยเท่านั้น นายทุนต่างชาติเหล่านี้ก็ยังเป็นคนในเอเชียด้วยกัน เช่น ฮองกง ไต้หวัน และญี่ปุ่น โดยเฉพาะญี่ปุ่น เป็นนายทุนต่างชาติที่เริ่มเข้ามามีบทบาทร่วมกับธุรกิจการค้าของพ่อค้าส่งออกข้าวในระยะหลังนี้เท่านั้น ผ่านการร่วมลงทุนกับตระกูลเสี้ยวไพรัตน์และแต่ในสิริพงษ์ การลงทุนของกลุ่มพ่อค้าส่งออกข้าวดังกล่าว เป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ธุรกิจการค้าของกลุ่มรูปแบบพ่อค้าส่งออกข้าวขยายตัวซ้ำ

2. การเติบโตสู่ทุกภาคการเงินของกลุ่มพ่อค้าส่งออกข้าว

ถึงแม้ว่ากลุ่มพ่อค้าส่งออกข้าวจะมีแนวโน้มการลงทุนขยายตัวหรือมีการลงทุนดำเนินธุรกิจการค้าที่เกี่ยวข้องกับการส่งออกพืชผลเกษตร เช่น ข้าว ข้าวโพด และผลิตภัณฑ์มันสำปะหลัง ธุรกิจการค้าอื่นที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร และการนิคมอุตสาหกรรม เช่น ยานพาหนะรถจักรยานยนต์ เคมีภัณฑ์ สิ่งทอใยประดิษฐ์ และอุปกรณ์ไฟฟ้า ฯ ซึ่งเป็นไปตามโอกาสและช่องทางที่เปิดกว้างมากขึ้นตามการขยายตัวทางการค้าระหว่างประเทศ กลุ่มพ่อค้าส่งออกข้าวก็ยังได้ขยายตัวไปสู่ทุกภาคการเงินด้วยเช่นกัน ถึงจะไม่สามารถจัดตั้งธนาคารพาณิชย์ได้เหมือนกับกลุ่มพ่อค้าส่งออกข้าวรุ่นเก่าระยะก่อนสงครามโลกฯ เนื่องมาจากในระยะแผนพัฒนาฯ นี้ รัฐบาลมีนโยบายต่อสถาบันการเงินต่าง ๆ ให้ประกอบธุรกิจในทางที่ก่อให้เกิดความมั่นใจและอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนมากที่สุด ด้วยการปรับปรุงพระราชบัญญัติธนาคารพาณิชย์ 2505 เพื่อหยุดยั้งการเพิ่มจำนวนของธนาคารพาณิชย์ให้จำกัดอยู่แค่ 16 แห่งเท่านั้น แต่กลุ่มพ่อค้าส่งออกข้าวรุ่นใหม่ระยะหลังสงครามโลกฯ ก็สามารถเข้าไปมีส่วนร่วมเป็นผู้ถือหุ้นในธนาคารต่าง ๆ ได้ ในลักษณะของการวิ่งผลกำไรจากการเข้าไปลงทุนซื้อหุ้น บางกลุ่มก็สามารถเข้าไปเป็นกรรมการของธนาคารพาณิชย์ได้ นอกจากการเริ่มเข้าไปมีบทบาทในธนาคารพาณิชย์แล้ว กลุ่มพ่อค้าส่งออกข้าวรุ่นใหม่ระยะหลังสงครามโลกฯ บางกลุ่มก็สามารถเข้าไปมีส่วนร่วมลงทุนกับนายทุนการเงินอื่นในบริษัทเงินทุนหลักทรัพย์ และธุรกิจประเภทย่อยด้วยกัน ตัวอย่างเช่น

ตระกูลเอี่ยมสุรีย์ ถึงแม้จะเป็นกลุ่มพ่อค้าส่งออกข้าวรุ่นเก่าระยะก่อนสงคราม

โลกฯ ที่มีร้านรับแลกเปลี่ยนเงินตรา "กวางซู่หลี่" และเคยลงทุนในบริษัทฮั่วเคี้ยวลิ้นฮะกงซี จำกัด ร่วมกับพ่อค้าส่งออกข้าวด้วยกันตั้งแต่ พ.ศ. 2472 โดยถือหุ้นร้อยละ 3.29 ในปัจจุบันก็ร่วมลงทุนถือหุ้นในบริษัทเงินทุนหลักทรัพย์ร่วมเสริมกิจ จำกัด ซึ่งมีตระกูลเบญจรงค์กุล ถือหุ้นใหญ่ร้อยละ 40.5 และตระกูลโสภณพิชิต ถือหุ้นร้อยละ 32 ตระกูลเอี่ยมสุริย์ถือหุ้นร้อยละ 3 ร่วมลงทุนในบริษัทโฆเมอเรอินเตอร์เนชันแนล จำกัด กับตระกูลโสภณพิชิต และบริษัทโฆเมอเรอินเตอร์เนชันแนล (ฮ่องกง) โดยถือหุ้นร้อยละ 3

ตระกูลเลี้ยวไพรัตน์และแต่ไพลินพงษ์ เป็นกลุ่มเดียวที่สามารถจัดตั้งและเป็นผู้ถือหุ้นใหญ่ในบริษัทการเงินได้ คือ ในพ.ศ. 2509 ได้จัดตั้งบริษัทเงินทุนหลักทรัพย์คาเชย์ไนน์แมนซ์ จำกัด ร่วมกับนายทุนที่เคยลงทุนในธุรกิจการค้าส่งออกข้าวด้วยกัน ได้แก่ ตระกูลลีลาวณิชกุล ตระกูลเตชะสอห์นัด และตระกูลโอภาสวงศ์ โดยตระกูลเลี้ยวไพรัตน์และแต่ไพลินพงษ์ถือหุ้นร้อยละ 30 เตชะสอห์นัดถือหุ้นร้อยละ 8.66 ลีลาวณิชกุลถือหุ้นร้อยละ 6.66 และโอภาสวงศ์ถือหุ้นร้อยละ 3.33 ในพ.ศ. 2513 ก็สามารถเข้าไปถือหุ้นในบริษัทศิริพานรเครดิตฟองซิเออร์ จำกัด ร่วมกับตระกูลโสภณพิชิต ตระกูลสุวรรณรัตน์ และตระกูลสมิทอห์นัด ซึ่งตระกูลโสภณพิชิตเป็นผู้ถือหุ้นใหญ่ร้อยละ 22.5 ตระกูลสุวรรณรัตน์ถือหุ้นร้อยละ 18.75 ตระกูลสมิทอห์นัดถือหุ้นร้อยละ 15 ตระกูลเลี้ยวไพรัตน์และแต่ไพลินพงษ์ถือหุ้นร้อยละ 17.5 โดยตระกูลเลี้ยวไพรัตน์และแต่ไพลินพงษ์เคยมีความสัมพันธ์ทางการค้ากับตระกูลสมิทอห์นัดในการร่วมลงทุนในบริษัทราชดำริ เวชการจำกัด และในที่สุดก็สามารถเป็นผู้ถือหุ้นใหญ่ในบริษัทศิริพานรฯ โดยถือหุ้นร้อยละ 99.5 ในพ.ศ. 2521 แต่ก่อนที่ออกมาหมดเมื่อนายพร เลี้ยวไพรัตน์ ซึ่งเป็นต้นตระกูลเลี้ยวไพรัตน์เสียชีวิต ใน พ.ศ. 2524 ปัจจุบันบริษัทดังกล่าวได้เลิกไป เมื่อ พ.ศ. 2530 ในพ.ศ. 2510 ก็สามารถเข้าไปถือหุ้นใหญ่ในบริษัทฮั่วเคี้ยวลิ้นฮะกงซี จำกัด ซึ่งเป็นร้านรับแลกเปลี่ยนเงินตราที่ตั้งขึ้นมาตั้งแต่ พ.ศ. 2472 โดยกลุ่มพ่อค้าส่งออกข้าวจำนวนมาก และตระกูลเลี้ยวไพรัตน์และแต่ไพลินพงษ์ เป็นผู้ถือหุ้นร้อยละ 47.15 ตระกูลโอภาสวงศ์และลีลาวณิชกุลถือหุ้นร้อยละ 4.16 ตระกูลวงศ์ศรีเกษมและตันประเสริฐถือหุ้นร้อยละ 0.83 นอกจากนี้ยังได้ร่วมลงทุนกับตระกูลโสภณพิชิต ในบริษัทกรุงเทพสหการ จำกัด โดยเป็นผู้ถือหุ้นร้อยละ 7.6 แต่บริษัทคอมเมอ์เชี่ยลทริสต์จำกัด โดยเป็นผู้ถือหุ้นร้อยละ 5

สำหรับตระกูลโอภาสวงศ์ ตระกูลตันประเสริฐ ตระกูลวงศ์ศรีเกษม ตระกูลลิมาทรง ตระกูลอัศวินวิจิตร และตระกูลคำนิษชาญวนิชย์ อาจกล่าวได้ว่ายังไม่สามารถเติบโตไปสู่ทุกวงการเงินด้วยการเป็นเจ้าของผู้จัดตั้งหรือผู้ถือหุ้นใหญ่ในบริษัทการเงินต่าง ๆ เพียงแต่เข้าร่วมลงทุนจำนวนน้อยกับกลุ่มพ่อค้าส่งออกข้าวด้วยกัน คือ กลุ่มแต่ไพลินพงษ์ และเลี้ยวไพรัตน์ในบริษัทบางกอกสหประชาหรือบริษัทฮั่วเคี้ยวลิ้นฮะกงซี จำกัดที่กล่าวมาข้างต้น ตระกูลโอภาสวงศ์นอกจากจะร่วมลงทุนในบริษัทการเงินดังกล่าวแล้วยังสามารถถือหุ้นในธนาคารมหานครร้อยละ 2.10 ในพ.ศ. 2530 และเป็นรองประธานคณะกรรมการบริหารด้วย

ซึ่งธนาคารที่ตั้งขึ้นมาตั้งแต่ พ.ศ. 2477 โฆษณ "บริษัทแบงก์ต้นเบ็งชุน" เปลี่ยนเป็นธนาคารไทยพัฒนา เมื่อพ.ศ. 2503 และเปลี่ยนเป็นธนาคารมหานคร ในพ.ศ. 2520 ตระกูลอัศวินวิจิตรก็สามารถเป็นผู้ถือหุ้นในธนาคาร ซึ่งมีตระกูลชวลวิจิตรเป็นผู้ถือหุ้นใหญ่ร้อยละ 47 บริษัท เอ.บี.ซี. ถือหุ้นร้อยละ 25.2 และตระกูลอัศวินวิจิตร ถือหุ้นร้อยละ 12.8 ใน พ.ศ. 2530

อาจกล่าวได้ว่ารูปแบบการขยายตัวสู่ทุนการเงินของกลุ่มพ่อค้าส่งออกข้าวในระยะหลังสงครามโลกฯ แตกต่างไปจากกลุ่มพ่อค้าส่งออกข้าวระยะก่อนสงครามโลกฯ กล่าวคือกลุ่มพ่อค้าส่งออกข้าวระยะก่อนสงครามโลกฯ ส่วนใหญ่เติบโตเป็นทุนการเงินในลักษณะที่เป็นเจ้าของหรือผู้ถือหุ้นใหญ่ที่มีอำนาจในการบริหารหรือรับผิดชอบในธุรกิจการเงิน จึงสามารถรวบรวมมูลค่าส่วนเกินจากการหมุนเวียนของเงินได้มากกว่ากลุ่มพ่อค้าออกข้าวระยะหลังสงครามโลกฯ ที่สามารถเติบโตเป็นเจ้าของธุรกิจการเงินด้วยตนเองได้เป็นส่วนน้อย ถึงแม้ว่ารัฐบาลจะมีนโยบายจำกัดจำนวนธนาคารพาณิชย์ในระยะเริ่มแรกทั้งหลาย ตามพระราชบัญญัติธนาคารพาณิชย์ 2505 ก็ตาม ระยะต่อมาก็ไม่มีนโยบายห้ามการจัดตั้งสถาบันการเงินในรูปแบบอื่น เช่น วิทยุสหกรณ์และเครดิตออมซีเออร์ ซึ่งจะเห็นว่าในปี 2516 มีบริษัทการเงินเกิดขึ้นถึง 53 บริษัท¹ ทั้งนี้เป็นอิสระและอยู่นอกระบบของธนาคารพาณิชย์

¹ ณรงค์ เพลิดเพลิน, "การขยายตัวของทุนนิยมในประเทศไทยตั้งแต่ พ.ศ. 2488 ถึงปัจจุบัน, (เศรษฐศาสตร์ปริทัศน์ มกราคม-มิถุนายน ปีที่ 4 ฉบับที่ 1 2524), หน้า 105.

สาเหตุที่เป็นเช่นนี้อาจจะเนื่องมาจาก มูลค่าส่วนเกินที่ได้จากการค้าส่งออกข้าวระยะหลัง สงครามโลกฯ ไม่มากพอจะสะสมจนเติบโตเป็นทุนการเจริญในลักษณะดังกล่าวได้ เพราะ ประการหนึ่งคือ ลักษณะของกลุ่มพ่อค้าส่งออกข้าวระยะหลังสงครามโลกฯ ไม่ได้เป็นเจ้าของ โรงสีโดยตรง เหมือนระยะก่อนสงครามโลกฯ เป็นเหตุให้ส่วนแบ่งในมูลค่าส่วนเกิน ลดน้อยลง อีกประการคือ สภาพการณ์ของธุรกิจการค้าข้าวเปลี่ยนแปลงไป มีการแข่งขัน กันมากขึ้นทั้งในประเทศและต่างประเทศ ระยะก่อนสงครามโลกฯ จำนวนผู้ส่งออกข้าวมี เพียง 36 ราย ในพ.ศ. 2480 และประเทศผลิตข้าวเหลือส่งออกที่สำคัญมีไม่กี่ราย ได้แก่ ประเทศไทย พม่า และอินโดนีเซีย เท่านั้น เมื่อเปรียบเทียบแล้วย่อมน้อยกว่าระยะ หลังสงครามโลกฯ ซึ่งมีจำนวนผู้ส่งข้าวออกถึง 56 รายใน พ.ศ. 2502 และ 106 รายใน พ.ศ. 2511 และประเทศที่ผลิตข้าวส่งออกก็เพิ่มขึ้น ได้แก่สหรัฐอเมริกา สาธารณรัฐประชาชน จีน ฟิลิปปินส์ อินเดีย เป็นต้น นอกจากนี้ประเภทสินค้าส่งออกที่สำคัญระยะหลังสงครามโลกฯ ก็มากกว่า อาทิเช่น ข้าว ข้าวโพด ยาง ไม้ ดีบุก ผลิตภัณฑ์มันสำปะหลัง และปอ เป็นต้น

3. หนทางการณ์มาไปเป็นทุนอุตสาหกรรม

การณ์มาไปประเทศตามแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 1 (2504-2509) วัตถุประสงค์หลักเพื่อส่งเสริมการลงทุนจากต่างประเทศ ผลิตอุตสาหกรรมให้เอกชนประกอบ ธุรกิจอย่างเต็มที่ เน้นการเพิ่มรายได้ประชาชาติ และเพื่อรองรับการผลิตอุตสาหกรรม แขนงต่าง ๆ รัฐบาลจึงได้ทำการกู้เงินจากต่างประเทศมาสร้างโครงสร้างพื้นฐาน (Infrastructure) ทางเศรษฐกิจ เช่น ถนน เขื่อน โดยเฉพาะการสร้างเขื่อนกั้นน้ำ เพื่อผลิตไฟฟ้าจากพลังน้ำตกเพื่อใช้ในภาคอุตสาหกรรม และอีกส่วนหนึ่งเพื่อใช้ในภาค เกษตรกรรม ความสะดวกเหล่านี้จึงได้มีการหลั่งไหลเข้ามาลงทุนจากต่างประเทศ ได้แก่ สหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น และไต้หวัน คือ ในช่วง พ.ศ. 2503-2516 ทุนจดทะเบียนของประเทศ สหรัฐอเมริกาที่เข้ามาลงทุนในประเทศไทยคิดเป็นร้อยละ 37.5 ของทุนทั้งหมด ญี่ปุ่นคิดเป็น ร้อยละ 16.54 และไต้หวันคิดเป็นร้อยละ 14.63¹

นโยบายส่งเสริมอุตสาหกรรมของรัฐบาลและการเข้ามาลงทุนของนายทุนจาก ต่างประเทศในระยะนี้ มีส่วนทำให้เกิดนายทุนอุตสาหกรรมขึ้นในประเทศ ซึ่งถ้าเป็น อุตสาหกรรมขนาดใหญ่ที่ต้องอาศัยการลงทุนมากและเทคโนโลยีสูง จะเป็นลักษณะความร่วมมือ ระหว่างนายทุนไทยกับนายทุนต่างชาติ หรือบางครั้งนายทุนไทยก็เริ่มเพียงแต่นายทุนจัดหา ความสะดวกให้แก่บริษัทต่างชาติเข้ามาลงทุนอีกทีหนึ่ง อุตสาหกรรมสำคัญที่กลุ่มพ่อค้าส่ง

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 98

ออกข้าวได้ร่วมกันจัดตั้งในขณะนี้ คือ อุตสาหกรรมสิ่งทอ เพราะเป็นอุตสาหกรรมที่เป็นที่
ต้องการของคนในประเทศระยะหลังสงครามโลกฯ และเป็นอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับ
พื้นฐานเดิมของกลุ่มพ่อค้าส่งออกข้าวบางราย ได้แก่ ตระกูลเลี้ยวไพรัตน์ และแต่ไพลีจูงษ์
โดยจัดตั้งบริษัทไทยเกรียงการทอขึ้นเมื่อวันที่ 17 สิงหาคม พ.ศ. 2503 ด้วยทุนจดทะเบียน
10 ล้านบาท กลุ่มพ่อค้าส่งออกข้าวที่ร่วมกันจัดตั้งขึ้นเป็นกลุ่มที่มีสายสัมพันธ์ทางการค้าข้าว
ร่วมกันมานานแล้ว ได้แก่ ตระกูลเลี้ยวไพรัตน์และแต่ไพลีจูงษ์ ตระกูลเอี่ยมสุรีย์
ตระกูลโอภาสวงศ์ และตระกูลคู่อรุณ ร่วมกับนายทุนพ่อค้าตัวแทนจำหน่ายผ้าในสำเนียง
ได้แก่ นายชุงคิม แซ่เก้น เป็นผู้ถือหุ้นร้อยละ 35.5 ตระกูลเลี้ยวไพรัตน์และแต่ไพลีจูงษ์
ถือหุ้นร้อยละ 11.5 โอภาสวงศ์ถือหุ้นร้อยละ 5 เอี่ยมสุรีย์ร้อยละ 2.5 และคู่อรุณถือ
หุ้นร้อยละ 0.5 บริษัทนี้เป็นบริษัทใหญ่มากได้ทำการขยายทุนอยู่ตลอดเวลาจนครั้งสุดท้าย
เมื่อ 11 กันยายน 2517 มีทุนจดทะเบียนถึง 600 ล้านบาท และเปลี่ยนชื่อเป็นบริษัทไทย
เกรียงบั่นทอผกยอมเมื่อ พ.ศ. 2513 โดยมีธนาคารกรุงเทพถือหุ้นร้อยละ 20 เลี้ยว
ไพรัตน์และแต่ไพลีจูงษ์ถือหุ้นร้อยละ 8.62 โอภาสวงศ์ร้อยละ 7.9 เอี่ยมสุรีย์ร้อยละ
1.25 และบริษัทนี้ไม่ปรากฏว่ามีนายทุนต่างชาติเข้าร่วมดำเนินธุรกิจหรือถือหุ้นเลย

ในอุตสาหกรรมสิ่งทอนี้ กลุ่มพ่อค้าส่งออกข้าวนอกจากร่วมกันจัดตั้งบริษัทไทย
เกรียงบั่นทอผกยอมแล้ว ยังได้ร่วมกับนายทุนต่างชาติชาวไต้หวัน และตระกูลร่วมโพธิรัตน์กุล
จัดตั้งบริษัทเหรียญไทยเท็กซ์ไทล์อินดัสเตรียล จำกัด ขึ้นเมื่อวันที่ 16 พฤษภาคม พ.ศ. 2515
ด้วยทุนจดทะเบียน 20 ล้านบาท เพื่อทำการผลิตใยเทียม ผกยอมด้ายและแพร โดยมีนาย
ทุนชาวไต้หวัน คือ นายลู ชุง เฮา และนายไล โอ เค็ง เป็นผู้ถือหุ้นใหญ่ร้อยละ 40 ตระกูล
ร่วมโพธิรัตน์กุลถือหุ้นร้อยละ 15 นายเลียงเต็ก แซ่แต้ พ่อค้าส่งออกข้าวผู้ถือหุ้นใหญ่
ในบริษัทช่วยชวนจำกัด เป็นผู้ถือหุ้นร้อยละ 5 ปัจจุบัน บริษัทนี้มีทุนจดทะเบียน 80 ล้านบาท
ในพ.ศ. 2527 และมีตระกูล "มหาศิริ" นายทุนเมืองแร่ภาคใต้ที่เคยมีความสัมพันธ์กับ
กลุ่มช่วยชวนเป็นผู้ถือหุ้นใหญ่ร้อยละ 31.5 บริษัทแมนเมคไฟเบอร์อินดัสตรี (ฮ่องกง) ที่
เคยมีความสัมพันธ์กับกลุ่มเลี้ยวไพรัตน์ และแต่ไพลีจูงษ์ คือ กลุ่มเลี้ยวไพรัตน์ (เป็นตัวแทน
ของบริษัทดังกล่าวจัดตั้งบริษัทบางกอกแมนเมคไฟเบอร์จำกัดในประเทศไทย) เป็นผู้ถือ
หุ้นร้อยละ 27.5 ตระกูลเลี้ยวไพรัตน์และแต่ไพลีจูงษ์ถือหุ้นร้อยละ 12.5 โอภาสวงศ์ถือ
หุ้นร้อยละ 2.5 และโสภณนนิช ถือหุ้นร้อยละ 5

นอกจาก 2 บริษัทที่กลุ่มพ่อค้าส่งออกข้าวได้ร่วมกันจัดตั้งหรือลงทุนร่วมกันแล้ว
พ่อค้าส่งออกข้าวบางราย โดยเฉพาะกลุ่มเลี้ยวไพรัตน์และแต่ไพลีจูงษ์ยังสามารถตั้งบริษัท
ที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมสิ่งทอ คือ บริษัทโรงงานฝ้ายสระบุรี จำกัด จัดตั้งขึ้นเมื่อวันที่

18 พฤศจิกายน พ.ศ. 2511 ด้วยทุนจดทะเบียน 4 ล้านบาท เพื่อทำการปั้นฝ้าย โดย
 เลี้ยวไพรัตน์และแต่ไพสิฐพงษ์ เป็นผู้ถือหุ้นร้อยละ 68.75 นายเกรียง เกรียงวัฒนา นอด้
 ผู้มีความสัมพันธ์กับกลุ่มเลี้ยวไพรัตน์มานานในการร่วมลงทุนทำการค้าข้าว เป็นผู้ถือหุ้นร้อยละ
 15 และนายตึง เข็ง เข็ง นายทุนชาวใต้หัวและเป็นการรวมการบริหารเป็นผู้ถือหุ้นร้อยละ
 15 บริษัทนี้ได้ทำการเพิ่มทุนเป็น 18 ล้านบาท ในพ.ศ. 2525 แต่ปัจจุบันลดทุนเหลือ
 4 ล้านบาท และเปลี่ยนวัตถุประสงค์มาทำการขายส่งและส่งออกสินค้าพืชไร่ ฝ้ายและ
 ข้าวโพด โดยมีตระกูลเลี้ยวไพรัตน์และแต่ไพสิฐพงษ์เป็นผู้ถือหุ้นใหญ่ร้อยละ 50.8
 นอกจากนี้ตระกูลเลี้ยวไพรัตน์ และแต่ไพสิฐพงษ์ ยังเป็นตัวแทนของบริษัทแมนเมคไฟเบอร์
 จำกัด จากประเทศฮ่องกง เปิดบริษัทบางกอกแมน เมคไฟเบอร์ จำกัด ในประเทศไทย
 เมื่อวันที่ 8 มีนาคม 2517 ด้วยทุนจดทะเบียน 50 ล้านบาท เพื่อประกอบการผลิตเส้น
 ด้ายใยประดิษฐ์ โดยตระกูลเลี้ยวไพรัตน์และแต่ไพสิฐพงษ์ถือหุ้นใหญ่ร้อยละ 85 นายหยง
 หลี หลิว และนายมิงเตอ นั้น นายทุนชาวฮ่องกง ถือหุ้นรวมกันร้อยละ 15 แต่ต่อมาบริษัท
 นี้ได้เปลี่ยนวัตถุประสงค์มาประกอบการส่งออกสินค้าพืชไร่ทุกชนิด ได้แก่ ข้าว ข้าวโพด
 และมันสำปะหลัง และได้เปลี่ยนชื่อเป็นบริษัทไทยพัฒนาการค้าสากลจำกัด เมื่อ พ.ศ. 2522
 โดยมีตระกูลเลี้ยวไพรัตน์และแต่ไพสิฐพงษ์ ถือหุ้นร้อยละ 93.74

สำหรับอุตสาหกรรมอื่นที่กลุ่มนอด้ค้าส่งออกข้าวได้ร่วมกันจัดตั้งได้แก่ บริษัทโรง
 งานกระสอบสหกรณ์ จำกัด เมื่อวันที่ 19 มีนาคม 2517 ด้วยทุนจดทะเบียน 100 ล้าน
 บาท เพื่อทำการผลิตกระสอบป่านป้อนธุรกิจการค้าส่งออกข้าวและพืชผลเกษตรของกลุ่ม
 ตนอย่างแท้จริง โดยตระกูลเลี้ยวไพรัตน์และแต่ไพสิฐพงษ์ถือหุ้นร้อยละ 27.5 โอภาสวงศ์
 ถือหุ้นร้อยละ 16.25 วงศ์ศรีเกษมถือหุ้นร้อยละ 16 โสภณภิญโญถือหุ้นร้อยละ 11.5 อั้น
 ฟองเหลาไมฮัง ถือหุ้นร้อยละ 5 และเอี่ยมสุริย์ถือหุ้นร้อยละ 10 อีกอุตสาหกรรมหนึ่งที่
 น่าสนใจสำหรับกลุ่มนอด้ค้าส่งออกข้าวที่ได้เข้าร่วมลงทุนในอุตสาหกรรมปิโตรเคมีก็จำกัด
 ที่กลุ่มเลี้ยวไพรัตน์ และแต่ไพสิฐพงษ์เป็นผู้ก่อตั้งขึ้น เมื่อวันที่ 3 สิงหาคม พ.ศ. 2521
 ด้วยทุนจดทะเบียน 300 ล้านบาท เพื่อประกอบการเป็นผู้ผลิตเม็ดพลาสติกส่งออก โดย
 เลี้ยวไพรัตน์และแต่ไพสิฐพงษ์ถือหุ้นร้อยละ 99.33 ได้ทำการเพิ่มทุนเป็น 500 ล้านบาท
 ในพ.ศ. 2523 โดยมีวิศวกรชาวฮ่องกง คือ นายริชาร์ด ลี เข้าร่วมถือหุ้นด้วยร้อยละ 8
 เลี้ยวไพรัตน์และแต่ไพสิฐพงษ์ถือหุ้นร้อยละ 76 โอภาสวงศ์ถือหุ้นร้อยละ 0.33 วงศ์ศรีเกษม
 ถือหุ้นร้อยละ 0.003 ลิมทรงถือหุ้นร้อยละ 0.5 และอัศวินวิจิตรถือหุ้นร้อยละ 1.66 ปัจจุบัน
 บริษัทนี้มีทุนจดทะเบียนถึง 1,000 ล้านบาท

ในอุตสาหกรรมที่เกี่ยวกับอาหารสัตว์ กลุ่มเลี้ยวไนโรตัมและแต้ไนสิจุงษ์ ได้เป็นตัวแทนนำเข้าชิ้นส่วนของเครื่องจักรที่ใช้ในการผลิตอาหารสัตว์เข้ามาประกอบ เพื่อส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์ไก่และสุกรที่ตนดำเนินการอยู่ ในนามของบริษัทไฮเน่นจำกัด ตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 10 พฤศจิกายน 2511 ด้วยทุนจดทะเบียน 50 ล้านบาท โดยมีตระกูลแต้ไนสิจุงษ์ถือหุ้นร้อยละ 44 ตระกูลก้อเ็นทเกียรตี่เคยเข้าร่วมถือหุ้นในบริษัทค้าข้าวของกลุ่มเลี้ยวไนโรตัมและแต้ไนสิจุงษ์ ถือหุ้นร้อยละ 30 ปัจจุบันบริษัทได้เปลี่ยนชื่อเป็น บริษัท เบ็สท์ เอ็นจิเนียริง (1983) จำกัด เมื่อพ.ศ. 2526 กลุ่มดำเนินชาวนิชย์ ซึ่งเป็นพ่อค้าส่งออกข้าวใหม่ก็ได้จัดตั้งบริษัทเกษตรรุ่งเรืองอุตสาหกรรม จำกัด ในพ.ศ. 2530 เป็นโรงงานผลิตอาหารสัตว์ทุกชนิด เช่นกัน อยู่ระหว่างการดำเนินงานจัดตั้ง เนื่องจากอุตสาหกรรมประเภทนี้ยังมีจำนวนน้อย ไม่พอแก่ความต้องการ นอกจากนี้กลุ่มดำเนินชาวนิชย์ยังได้วางโครงการจัดตั้งอุตสาหกรรมเชื้อกระดาษ ด้วยการทำกิจกรรมปลูกป่ายูคาลิปตัสและพัฒนาพันธุ์พืช ในบริษัทสวนกิตติจำกัด และบริษัทสวนสยามกิตติจำกัด ในพ.ศ. 2527 และ 2528

ในอุตสาหกรรมที่เกี่ยวกับการผลิตและการประกอบจักรยาน กลุ่มพ่อค้าส่งออกข้าวไม่ได้สนใจประกอบกิจการตั้งแต่เริ่มแรก แต่ในระยะหลังได้เข้าร่วมลงทุนในกิจการดังกล่าว เนื่องจากเป็นโรงงานที่ได้รับการชักชวนจากพ่อค้าผู้หนึ่งที่เคยมีความสัมพันธ์ทางการค้าด้วยการร่วมลงทุน และจัดตั้งบริษัทช่วยช่วน คือ นายจุนหงี แซ่โซ้ว ให้ไปร่วมลงทุนกับ นายเจริฎ ผลภิรม เจ้าของบริษัทเจริฎจักรยาน โดยในระยะแรกของการก่อตั้งบริษัทอุตสาหกรรมจักรยานไทย จำกัด เมื่อวันที่ 18 พฤศจิกายน 2506 ด้วยทุนจดทะเบียน 10 ล้านบาทนั้น นายเจริฎ ผลภิรม เป็นผู้ถือหุ้นใหญ่ร้อยละ 90 นายจุนหงี แซ่โซ้ว นายเสริม คู่อรุณ และนายสมาน โสภาสงศ์ ต่างถือหุ้นร้อยละ 0.01 เมื่อมีการเพิ่มทุนเป็น 60 ล้านบาท ในพ.ศ. 2523 ปรากฏว่า ตระกูลผลภิรมถือหุ้นเพียงร้อยละ 44.24 โสภาสงศ์ ถือหุ้นร้อยละ 26.5 เอี่ยมสุริย์ เลี้ยวไนโรตัมและแต้ไนสิจุงษ์ และ วงศ์ศรีเกษม ต่างถือหุ้นร้อยละ 3.25

จะเห็นว่ากล่าวได้ว่าถึงแม้นโยบายส่งเสริมอุตสาหกรรมของรัฐบาลตามแผนพัฒนาฯ จะมีส่วนทำให้เกิดนายทุนอุตสาหกรรมขึ้นในประเทศมากมายก็ตาม แต่การเติบโตสู่ทุนอุตสาหกรรมของกลุ่มพ่อค้าส่งออกข้าวก็มีโอกาสน้อย กล่าวคือ มีเพียงอุตสาหกรรมสิ่งทอและอุตสาหกรรมปิโตรเคมีกัล เท่านั้นที่กลุ่มพ่อค้าส่งออกข้าวสามารถพัฒนาไปได้ แต่ก็ยังไม่สามารถเข้าควบคุมอุตสาหกรรมดังกล่าวให้อยู่ในมือของกลุ่มตนได้ทั้งหมด โดยเฉพาะในอุตสาหกรรมสิ่งทอนี้ยังมีพ่อค้าสำคัญที่มีโรงงานทอผ้าอยู่ในมือมากมายหลายบริษัทด้วยกัน คือ นายสุกรี โปธิรัตน์กูร มีโรงงานทอผ้าถึง 6 บริษัท ได้แก่ โรงงานอุตสาหกรรม

ผู้ร่วมไทยจำกัด บริษัทไทยอินเทคเทคทีช จำกัด บริษัทไทยครีคอม จำกัด บริษัทไทยอเมริกันเทคทีช จำกัด บริษัทโรงงานผ้าไทยจำกัด และโรงงานไทยอุตสาหกรรม จำกัด นอกจากนี้ยังได้ร่วมลงทุนกับบริษัทโรนุลแลงด์เทคทีช จำกัด แห่งฝรั่งเศส ก่อตั้งบริษัทไทยเมล่อนโพลีเอสเตอร์ ที่มีทุนจดทะเบียนถึง 150 ล้านบาท และยังมีบริษัทโรงงานทอผ้าของนายทุนต่างชาติชาวญี่ปุ่น คือ บริษัทโรงงานทอผ้าไทยโทเรเทคทีช จำกัด ที่นายทุนชาวญี่ปุ่นเป็นผู้บริหารงานทั้งหมด นายทุนไทยที่เข้าร่วม เช่น ไสภณภณิช ซึ่งถือหุ้นร้อยละ 3.33 ก็ไม่มีบทบาทเป็นกรรมการ สำหรับอุตสาหกรรมปิโตรเคมีภัณฑ์ที่การผลิตเม็ดพลาสติกของกลุ่มพ่อค้าส่งออกข้าวตระกูลเขียว ไนรัตน์และแต่ไนสินธุพงษ์นั้นนับว่าเป็นอุตสาหกรรมเดียวที่ใหญ่เมื่อเทียบกับอุตสาหกรรมประเภทเดียวกันของกลุ่มนายทุนอื่น คือมีทุนจดทะเบียนระยะเริ่มแรกถึง 300 ล้านบาท ในขณะที่โรงงานผลิตพลาสติกไทย จำกัด ที่ตระกูลไสภณภณิชร่วมถือหุ้นอยู่ร้อยละ 63 ก็ยังมีทุนจดทะเบียนเริ่มแรกเพียง 5 ล้านบาท บริษัทยูนิเวนพลาสติกแม่จูนแพคเจอร์ริงคอร์ปอเรชัน จำกัด ที่ตระกูลไสภณภณิช และตระกูลไชควัฒนา ตระกูลดารากานนท์ ต่างถือหุ้นร้อยละ 50 นั้นก็มีทุนจดทะเบียนเพียง 3 ล้านบาท และบริษัทไทยพลาสติกและเคมีภัณฑ์ จำกัด ที่มีบริษัทมิตรชัย (ญี่ปุ่น) ถือหุ้นใหญ่ร้อยละ 56.66 ร่วมกับบริษัทไทยอาซาฮีโซดาไฟ จำกัดของบริษัทอาซาฮีกลาส (ญี่ปุ่น) ถือหุ้นร้อยละ 33.33 และตระกูลเตชะโนบุลย์ถือหุ้นร้อยละ 18.33 ก็ยังมีทุนจดทะเบียนเริ่มแรกเพียง 10 ล้านบาท

สาเหตุของการเติบโตไปสู่รายทุนอุตสาหกรรมของกลุ่มพ่อค้าส่งออกข้าวเป็นไปอย่างค่อนข้างช้า อาจจะเป็นเนื่องจากการที่กลุ่มพ่อค้าส่งออกข้าวยังคงขยายตัวในทุกระดับ ซึ่งเป็นพื้นฐานเดิมของตนในจำนวนมาก โดยเฉพาะธุรกิจการค้าข้าวและพืชผลเกษตร ซึ่งมีการแตกตัวเป็นบริษัทในเครือมากมาย และลักษณะการเป็นรายทุนพ่อค้าส่งออกข้าวระยะหลังสงครามโลก ก็ได้เปลี่ยนไปจากเดิม คือ มีลักษณะหวังผลกำไรจากความแตกต่างระหว่างราคารับซื้อข้าวภายในประเทศและราคาขายต่างประเทศเท่านั้น ไม่ได้เป็นผู้ทำการแปรรูปผลผลิตข้าวให้กลายเป็นสินค้าข้าวที่มีคุณภาพด้วยการเป็นเจ้าของโรงสีเอง ทำให้มูลค่าส่วนเกินที่ได้รับน้อยกว่ากลุ่มพ่อค้าส่งออกข้าวรุ่นเก่าก่อนสงครามฯ ประกอบกับมีคู่แข่งทางการค้าข้าวทั้งในประเทศและต่างประเทศเป็นจำนวนมาก เป็นผลให้เกิดความชะลอตัวในการเติบโตไปเป็นนายทุนการเงิน ซึ่งเป็นแหล่งระดมเงินทุนที่สำคัญ และต่อเนื่องถึงการพัฒนาไปสู่รายทุนอุตสาหกรรมด้วย

จากการศึกษาการเติบโตของกลุ่มพ่อค้าส่งออกข้าวสามารถสรุปรูปแบบพื้นฐานในการขยายอาณาจักรธุรกิจการค้าส่งออกข้าวของกลุ่มพ่อค้าส่งออกข้าวผ่านตระกูลธุรกิจที่สำคัญได้แก่ ตระกูลเอี่ยมสุริย์ ตระกูลสีเขียว ไนรัตน์และแต่ไนสินธุพงษ์ ตระกูลโอภาสวงศ์

ตระกูลตีงประเสริฐ ตระกูลวงศ์ศรีเกษม ตระกูลลิ้มทรง ตระกูลอัศวินวิจิตร และตระกูลดำเจิมชาญวนิชย์ เพื่อนำมาพิจารณาว่าการเติบโตของกลุ่มพ่อค้าส่งออกข้าวที่ได้พัฒนาไปสู่ภาคธุรกิจอื่นนั้น ในปัจจุบันภาคธุรกิจใดที่เป็นรายได้หลักของกลุ่มพ่อค้าส่งออกข้าว ซึ่งอาจจะพิจารณาได้จากรายรับและกำไร (ขาดทุน) สุทธิที่นำมาเปรียบเทียบกันในแต่ละภาคธุรกิจของแต่ละตระกูลของกลุ่มพ่อค้าส่งออกข้าวที่มีการขยายอาณาจักรธุรกิจ โดยมีหลักเกณฑ์การพิจารณาธุรกิจของแต่ละตระกูลตามลักษณะของการเป็นกรรมการของบริษัทหรือผู้มีอำนาจในการลงลายมือชื่อผูกพันภาระรับผิดชอบของบริษัทที่มีทุกอยู่ในกิจการเหล่านั้น ถ้าตระกูลใดมียอดขายหรือรายรับและกำไรในภาคธุรกิจใดมากกว่าย่อมแสดงว่าภาคธุรกิจนั้นนำมาซึ่งรายได้หลักของกลุ่มพ่อค้าส่งออกข้าว เนื่องจากมีข้อจำกัดในการหาข้อมูลที่เป็นงบการเงินของบริษัทซึ่งหน่วยงานของราชการมิได้เก็บข้อมูลทางการเงินของบริษัทต่าง ๆ ไว้เป็นเวลานาน ทำให้ไม่สามารถวิเคราะห์การขยายธุรกิจของกลุ่มพ่อค้าส่งออกข้าวได้ว่า กลุ่มพ่อค้าส่งออกข้าวได้ทำการขยายธุรกิจจากการค้าส่งออกข้าวไปสู่ภาคธุรกิจอื่นโดยอาศัยมูลค่างานเกินจากการค้าส่งออกข้าวอย่างไร จากยอดขายหรือรายรับและกำไร (ขาดทุน) สุทธิในแต่ละภาคธุรกิจของแต่ละตระกูลของกลุ่มพ่อค้าส่งออกข้าวในตารางที่ 4.2 และภาคผนวกที่ 3 สามารถสรุปได้ดังนี้

ตระกูลเอี่ยมสุรีย์ ซึ่งมีพื้นฐานจากการเป็นพ่อค้าส่งออกข้าวตั้งแต่ระยะก่อนสงครามโลกครั้งที่สอง ได้เติบโตหรือพัฒนาจากการค้าข้าวที่สะสมมานานมาเป็นนายทุนการเงินด้วยการร่วมลงทุนกับพ่อค้าด้วยกับและนายทุนธนาคาร คือ ชิน โสภณง พิช ในธุรกิจรับแลกเปลี่ยนเงินตรา ธุรกิจประกันภัย และบริษัทเงินทุนหลักทรัพย์ ต่อมาก็ได้ขยายตัวในธุรกิจการค้าเกี่ยวกับอุปกรณ์ถ่ายรูป ฟิล์ม เครื่องฉายภาพยนตร์ เครื่องไฟฟ้า เช่น เครื่องรับส่งวิทยุ โทรทัศน์ เครื่องปรับอากาศ และในปัจจุบันได้พัฒนาเป็นนายทุนอุตสาหกรรมทำการสกัดน้ำมันรำ ซึ่งเป็นธุรกิจที่บิดาของคุณกำจาย เอี่ยมสุรีย์ เคยทำมา แต่ไม่เป็นล่ำเป็นสัน ฉะนั้นการเติบโตของตระกูลเอี่ยมสุรีย์ จากธุรกิจการค้าส่งออกข้าว

→ ธุรกิจการเงิน, ประกันภัย → ธุรกิจการค้าเครื่องไฟฟ้าและกล้องถ่ายรูป

→ อุตสาหกรรมน้ำมันรำ

เมื่อพิจารณาการขยายตัวของตระกูลเอี่ยมสุรีย์จากยอดขายหรือรายรับและกำไร (ขาดทุน) สุทธิของแต่ละภาคธุรกิจในพ.ศ. 2528

	รายรับ (ล้านบาท)	กำไร(ขาดทุน)สุทธิ (ล้านบาท)	อัตรากำไร(ขาดทุน) ต่อรายรับ
<u>ภาคการค้า</u>			
1. ข้าว	1,073,104	(88,432)	(8.24)
2. การค้าอื่น	141,217	(11,073)	(7.84)
รวม	1,214,321	(99,505)	(8.19)
<u>ภาคอุตสาหกรรม</u>	187,626	(5,310)	(2.83)

พบว่ารายรับจากธุรกิจการค้าข้าวมีมูลค่า 1,073,104 ล้านบาท ซึ่งมากกว่ารายรับในธุรกิจภาคอุตสาหกรรมที่มีมูลค่าประมาณ 187,626 ล้านบาท และเมื่อรวมรายได้จากการค้าอื่น ๆ ที่ไม่ใช่การส่งออกข้าวด้วยแล้ว ยิ่งทำให้รายรับจากภาคการค้ามีมูลค่ามากกว่าภาคอุตสาหกรรมมากขึ้น แสดงว่ารายได้หลักของตระกูลเอี่ยมสุรีย์ยังคงเป็นภาคการค้า แต่ถ้านำกำไรจากอัตรากำไร (ขาดทุน) ต่อรายรับจะพบว่าภาคการค้าที่มีอัตรากำไรต่อรายรับร้อยละ 8.19 ซึ่งมากกว่าภาคอุตสาหกรรมที่มีประมาณร้อยละ 2.83 แสดงว่าในอนาคตภาคอุตสาหกรรมอาจจะมีแนวโน้มเป็นรายได้หลักของตระกูลได้ ซึ่งธุรกิจที่สำคัญในภาคอุตสาหกรรมของตระกูลเอี่ยมสุรีย์ในปัจจุบัน ได้แก่ อุตสาหกรรมน้ำมันเร้า ภายใต้ชื่อการค้า "ซิม" สำหรับบริษัทการค้าที่สำคัญซึ่งมีอัตรากำไรต่อรายรับร้อยละสูงสุดเมื่อเปรียบเทียบกับบริษัทการค้าอื่นของตระกูล คือ บริษัทแบล็กแอนด์ไวท์ เป็นบริษัทนำเข้าเข้าเครื่องมือและอุปกรณ์ถ่ายรูป กล้อง และเครื่องฉายภาพยนตร์ ที่ประกอบกิจการมาตั้งแต่ พ.ศ. 2489

ตระกูลเอี่ยมสุรีย์และแต่ในสมัยนั้น ซึ่งมีพื้นฐานจากการเป็นพ่อค้าสินค้าผ้าไหมเมืองและเจ้าของโรงสี เติบโตมาเป็นพ่อค้าส่งออกข้าว ขยายไปเป็นนายทุนอุตสาหกรรมทอผ้า ในระยะต่อมาก็ก้าวมาสู่ธุรกิจการเงินในบริษัทเงินทุนหลักทรัพย์บริษัทหน้าประกายเงินสามารถขยายกิจการในธุรกิจการเกษตรขนาดใหญ่ ได้แก่ การทำฟาร์มเลี้ยงสุกรและไก่ อุตสาหกรรมผลิตอาหารสัตว์ในยามของกลุ่มเบทาโกรและเช็ททาโก ต่อมาก็ได้ขยายตัวไปสู่บริษัทลงทุนหลักในรูปของ Holding Company เพื่อทำหน้าที่ลงทุนในกิจการต่าง ๆ โดยบริษัทลงทุนหลักจะไม่ทำธุรกิจการค้าโดยตรง แต่จะเป็นผู้ถือหุ้นในบริษัทธุรกิจการค้าหรืออุตสาหกรรมต่าง ๆ ในปัจจุบันกลุ่มดังกล่าวได้ขยายธุรกิจของตนไปสู่อุตสาหกรรมปิโตรเคมีภัณฑ์ผลิตเม็ดพลาสติก และได้กรอกจากผลิตภัณฑ์สุกรและไก่

การเติบโตของตระกูลเขียวไฟร์ตีเอ็มและดีไฟร์ตีเอ็ม จากธุรกิจการค้าส่งออกข้าว
 → อุตสาหกรรมทอผ้า, ปั่นผ้า, ปอกข้อม → ธุรกิจการเงิน, ประกันภัย → ปศุสัตว์,
 อุตสาหกรรมโรงงานผลิตอาหารสัตว์ → บริษัทลงทุนหลัก → อุตสาหกรรมปิโตรเคมีกัล
 → ผลิตอาหารจากเนื้อสุกรและไก่

ซึ่งการขยายตัวดังกล่าวเมื่อพิจารณาจากยอดขายหรือรายรับและกำไร (ขาดทุน)
 สุทธิเปรียบเทียบแต่ละภาคธุรกิจใน พ.ศ. 2528

	รายรับ (ล้านบาท)	กำไร (ขาดทุน) สุทธิ (ล้านบาท)	อัตรากำไร (ขาดทุน) ต่อรายรับ
<u>ภาคการค้า</u>			
1. ข้าว	2,019,562	(26,076)	(1.29)
2. การค้าอื่น			
2.1 ในธุรกิจ	923,135	(18,798)	(2.04)
การเกษตร			
2.2 ในบริษัทลงทุน	589,877	88,513	15.01
หลัก			
รวม	3,532,574	43,639	1.24
<u>ภาคการเงิน</u>	48,858	(20,507)	(41.97)
<u>ภาคอุตสาหกรรม</u>	3,785,824	1,946	0.05

พบว่ารายรับจากธุรกิจใภาคอุตสาหกรรมประมาณ 3,785,824 ล้านบาท มี
 มูลค่ามากกว่ารายรับจากภาคการค้ารวมกันที่มีประมาณ 3,532,574 และทั้ง 2 ภาค
 ธุรกิจก็มีรายรับมากกว่าภาคการเงินมากนัก แสดงให้เห็นว่าในปัจจุบันมีแนวโน้มว่าภาค
 อุตสาหกรรมเป็นรายได้หลักของตระกูล แต่ถ้าพิจารณารายรับของแต่ละบริษัทของแต่ละภาค
 ธุรกิจจะพบว่าบริษัทพานิชย์ ซึ่งเป็นบริษัทค้าข้าวส่งออกเริ่มแรกของตระกูลที่ตั้งมาตั้งแต่
 พ.ศ. 2489 กลับเป็นบริษัทที่มีรายรับมากกว่าธุรกิจที่มีรายรับสูงที่สุดในภาคอุตสาหกรรม
 ได้แก่ บริษัทอุตสาหกรรมปิโตรเคมีกัล และยังพิจารณาจากอัตรากำไรต่อรายรับของภาค
 การค้าจะพบว่าในภาคการค้ามีอัตรากำไรร้อยละ 1.24 ซึ่งสูงกว่าภาคอุตสาหกรรมที่มี
 อัตรากำไรต่อรายรับร้อยละ 0.05 โดยอัตรากำไรดังกล่าวมาจากบริษัทลงทุนหลัก 3 บริษัท

ได้แก่ บริษัทเลี้ยวไฟร์ตวีสาหกิจ บริษัทแต่ไฟลิ่งพวงษ์ และบริษัททนายพรชัยวิสาหกิจ ซึ่งล้วนแต่เป็นบริษัทที่มีการถือหุ้ของเครือญาติในตระกูลเท่านั้น สำหรับภาคอุตสาหกรรมนี้บริษัทโรงงานฝ้ายสระบุรีซึ่งเป็นโรงงานที่ฝ้ายที่ตั้งขึ้นมาตั้งแต่ พ.ศ. 2511 เป็นบริษัทที่มีอัตรากำไรต่อรายรับสูงที่สุดร้อยละ 2.56 รองลงมาได้แก่บริษัทเค ดัททิง แอนด์กอส เป็นโรงงานผลิตผ้ากันแผล และอุตสาหกรรมปิโตรเคมีกัล ซึ่งผลิตเม็ดพลาสติกส่งออกมีอัตรากำไรร้อยละ 1.87 เท่ากันซึ่งทั้ง 2 บริษัทได้รับการส่งเสริมการลงทุนจากรัฐบาล การประมวลผลดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าภาคการค้ายังคงเป็นภาคสำคัญของตระกูล

ตระกูลโสภาวงศ์ ซึ่งเป็นตระกูลที่เริ่มมาจากการร่วมลงทุนในการค้ายาง เต็บโตเป็นพ่อค้าส่งออกข้าว ต่อมาร่วมลงทุนในอุตสาหกรรมทอผ้ากับตระกูลเลี้ยวไฟร์ต และแต่ไฟลิ่งพวงษ์ สามารถขยายมาจัดตั้งบริษัทลงทุนหลักของตนเองเข้าถือหุ้นในธนาคาร มหานครจนเป็นกรรมการบริหาร ในปัจจุบันขยายธุรกิจของตนไปสู่อุตสาหกรรมผลิตรถจักรยาน

จากธุรกิจการค้าส่งออกข้าว → อุตสาหกรรมทอผ้า → บริษัทลงทุนหลัก
→ อุตสาหกรรมรถจักรยาน

การเปรียบเทียบยอดขายหรือรายรับ และกำไร(ขาดทุน) สุทธิในธุรกิจของตระกูล พ.ศ. 2528

	รายรับ (ล้านบาท)	กำไร(ขาดทุน) สุทธิ (ล้านบาท)	อัตรากำไร(ขาดทุน) ต่อรายรับ
<u>ภาคการค้า</u>			
1. ข้าว	705,061	2,850	0.40
2. การค้าอื่น	22,433	(6,392)	(28.49)
รวม	727,494	(3,542)	(0.49)
<u>อุตสาหกรรม</u>	888,871	(39,534)	(4.45)

จะเห็นว่าถ้าพิจารณาจากยอดขายหรือรายรับมีแนวโน้มว่าภาคอุตสาหกรรมจะเป็นรายได้หลักของตระกูล เนื่องจากภาคอุตสาหกรรมมีรายรับสูงกว่าภาคการค้า แต่

ถ้าพิจารณาจากอัตรากำไรต่อรายรับจะพบว่าในธุรกิจการค้าส่งออกข้าวเฉลี่ยแล้วมีกำไรประมาณร้อยละ 0.04 ธุรกิจการค้าอื่นเฉลี่ยแล้วมีอัตราขาดทุนต่อรายรับสามารถถึงร้อยละ 28.49 โดยบริษัท โอภาสกิจซึ่งเป็นบริษัทลงทุนหลักที่ตระกูลถือหุ้นร้อยละ 100 มีอัตราขาดทุนต่อรายรับสูงสุดคือร้อยละ 56.27 ส่วนภาคอุตสาหกรรมทั้งบริษัทอุตสาหกรรมจักรยานไทยเป็นบริษัทที่มีอัตรากำไรต่อรายรับมากที่สุดในภาคนี้ คือ ประมาณร้อยละ 1.93 ซึ่งบริษัทนี้ในระยะแรกของการก่อตั้งได้รับการชักชวนจากผู้ที่เคยถือหุ้นในบริษัทช่วยชวณมาก่อน ได้แก่ นายจุมพึง แซ่โซ้ว เมื่อบริษัทนี้ต้องลดทุนในพ.ศ. 2511 ตระกูลโอภาสวงศ์จึงได้เข้าไปซื้อหุ้นเพิ่มขึ้นและเป็นกรรมการของบริษัทในปัจจุบั แต่โดยเฉลี่ยแล้วอัตราขาดทุนต่อรายรับของภาคอุตสาหกรรมทั้งหมดของบริษัทสูงกว่าภาคการค้ารวมกัน กล่าวคือภาคการค้ามีอัตราขาดทุนต่อรายรับเพียงร้อยละ 0.49 แต่ภาคอุตสาหกรรมมีอัตราขาดทุนต่อรายรับสูงถึงร้อยละ 4.45 จึงนี้หมายความว่าภาคการค้ายังคงเป็นธุรกิจหลักของตระกูล

ตระกูลฉิมทรง เป็นกลุ่มพ่อค้าส่งออกข้าวที่ขยายกิจการไปสู่อุตสาหกรรมผลิตน้ำอัดลมจำหน่าย (บริษัทกรีนสปอตจำกัด) ต่อมาก็ขยายไปทำธุรกิจคลังสินค้าประภักดิ์และโรงงานผลิตเครื่องสำอางค์ เช่น ยาลีเก้, ผงซักฟอง, สบู่ ฯ (ปัจจุบันโรงงานนี้ได้เลิกประกอบกิจการแล้ว)

ในปีพ.ศ. 2528 เมื่อเปรียบเทียบจากยอดขายหรือรายรับและอัตรากำไร (ขาดทุน) สุทธิในแต่ละภาคธุรกิจของตระกูลฉิมทรง ปรากฏว่ายอดขายหรือรายรับจากภาคการค้ามีมูลค่า 229,128 ล้านบาท ซึ่งน้อยกว่าภาคอุตสาหกรรมที่มีมูลค่า 569,033 ล้านบาท แต่มากกว่าธุรกิจประภักดิ์ที่มีรายรับ 5,329 ล้านบาท แต่ถ้าพิจารณาจากอัตรากำไร (ขาดทุน) จะพบว่า อัตราขาดทุนต่อรายรับในภาคการค้าโดยเฉลี่ยในธุรกิจการค้าข้าวประมาณร้อยละ 1.51 จะมีน้อยกว่าอัตราขาดทุนในภาคอุตสาหกรรม คือ โรงงานผลิตน้ำอัดลมกรีนสปอต (ประเทศไทย) ที่มีอัตราขาดทุนสูงถึงร้อยละ 26.45 ส่วนธุรกิจประภักดิ์เป็นธุรกิจเดียวที่มีอัตรากำไรต่อรายรับต่อข้างสูงประมาณร้อยละ 21.88 แสดงว่าภาคการค้ายังเป็นภาคที่สำคัญของตระกูลฉิมทรง

ตระกูลอัศวินวิจิตร เป็นกลุ่มพ่อค้าส่งออกข้าวที่มีพื้นฐานจากการเป็นเจ้าของโรงสีเตาโต เป็นนายทุนพ่อค้าส่งออกข้าว ขยายกิจการไปสู่บริษัทลงทุนหลักและธุรกิจประภักดิ์ชีวิต ปัจจุบันกำลังก้าวเข้าสู่ธุรกิจการเงินด้วยการให้บริษัทลงทุนหลักเข้าไปถือหุ้นในสหธนาคาร จนสามารถเป็นกรรมการบริหารผู้หนึ่งของธนาคารได้

จากธุรกิจการค้าส่งออกข้าว → บริษัทลงทุนหลัก → ธุรกิจประกันชีวิต
→ ธุรกิจการเงิน

จากตารางที่ 4.2 พบว่าตระกูลอัครวิจิตรเป็นตระกูลที่ยอดขายหรือรายรับ
จากธุรกิจการค้าข้าวมากกว่าธุรกิจการค้าอื่นในบริษัทลงทุนหลัก และในธุรกิจประกันชีวิต
คือยอดขายจากธุรกิจการค้าข้าวมีประมาณ 1,633,185 ล้านบาท ขณะที่บริษัทลงทุนหลักและ
ธุรกิจประกันชีวิตมีรายรับรวมกันมูลค่า 10,853 ล้านบาท และอัตราขาดทุนต่อรายรับของ
ธุรกิจการค้าข้าวก็น้อยกว่าธุรกิจอื่น คือ มีเพียงร้อยละ (2.29) ในขณะที่ธุรกิจประกันชีวิต
มีอัตราขาดทุนสูงถึงร้อยละ 122.55 จะเห็นได้ว่าตระกูลอัครวิจิตรยังไม่มี การขยายทุน
จากการค้าข้าว ไปสู่ทุนอุตสาหกรรมด้วยการเป็นกรรมการบริษัทหรือผู้มีอำนาจในการรับผิดชอบ
เป็นแต่เพียงการเข้าไปร่วมถือหุ้นเพียงเล็กน้อยไม่เกินร้อยละ 2 ในอุตสาหกรรมปิโตรเคมีกัล
ของตระกูล ลีลาวไพรัตน์และแต่ใจสิริพงษ์ เท่านั้น

ตระกูลดำเนินชาญชัย เป็นกลุ่มที่มีพื้นฐานจากการเป็นพ่อค้ารับซื้อข้าวสาร
เติบโตเป็นเจ้าของโรงสีและพ่อค้าส่งออกข้าว ต่อมาได้ขยายกิจการไปทำธุรกิจคลังสินค้า
กิจการเดินเรือ ปัจจุบันเริ่มลงทุนในธุรกิจปลูกป่ายูคาลิปตัสและอุตสาหกรรมโรงงาน
ผลิตอาหารสัตว์

จากธุรกิจการค้าส่งออกข้าว → คลังสินค้า → เดินเรือ → ปลูกป่า
→ โรงงานผลิตอาหารสัตว์

เนื่องจากการเติบโตหรือการขยายธุรกิจของตระกูลดำเนินชาญชัยจากทุนการค้า
ค้าข้าว ไปสู่ทุนอื่นเช่นเพิ่มจะเริ่มค้าเงินกิจการในระหว่าง พ.ศ. 2527-2530 เช่นการ
ลงทุนปลูกป่าเพื่อเป็นวัตถุดิบป้อนโรงงานอุตสาหกรรมเยื่อกระดาษ ซึ่งเป็นอุตสาหกรรมกา
รเพาะปลูกขนาดใหญ่ที่ได้รับการส่งเสริมการลงทุนจากรัฐ โดยรัฐบาลให้สิทธิพิเศษต่าง ๆ ใน
การลงทุน เช่น ยกเว้นภาษี รวมถึงลดถึงการยอมให้ถือครองที่ดินขนาดใหญ่ด้วย ในบริษัท
สวนกิตติ ที่ตั้งขึ้นใน พ.ศ. 2527 ด้วยทุนจดทะเบียน 1 ล้านบาท ต่อมาใน พ.ศ. 2529
ได้เพิ่มทุนเป็น 20 ล้านบาท โดยมี พล.ต.อ. ณรงค์ มหารักษ์ และประสิทธิ์ กาญจนวัฒน์
เป็นกรรมการบริษัทที่มีอำนาจลงลายมือชื่อผูกพันการร่วมกับตระกูลดำเนินชาญชัย และ
ในบริษัทสวนสยามกิตติที่ตั้งขึ้นเมื่อ 2529 ธุรกิจการบริการขนส่งทางเรือในบริษัทเค. เอส.
โอเรียนเต็ล ร่วมกับบริษัทพาทเวย์ เอ็นเตอร์ไพรส์ ประเทศไต้หวัน ที่ตั้งขึ้นในพ.ศ.
2530 และธุรกิจโรงงานผลิตอาหารสัตว์ในบริษัทเกษตรรุ่งเรืองอุตสาหกรรมก็เพิ่งจัดตั้ง

ขึ้นในพ.ศ. 2530 ซึ่งบริษัทเหล่านี้ล้วนแต่เพิ่งเริ่มก่อตั้งจึงยังไม่มีรายรับแสดงให้เห็น ฉะนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าธุรกิจการค้าส่งออกข้าวเป็นธุรกิจหลักของตระกูลดำเนินชาตวิชัยในขณะนี้ โดยมียอดขายหรือรายรับรวมมีมูลค่า 4,180,573 ล้านบาท ซึ่งมากที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับรายรับจากการค้าส่งออกข้าวของตระกูลอื่น ๆ และมีอัตราขาดทุนต่อรายรับน้อยมากเฉลี่ยร้อยละ 0.83 เท่านั้น

แนวทางในการขยายธุรกิจของกลุ่มพ่อค้าส่งออกข้าวพอจะประเมินได้ว่า เริ่มจากธุรกิจการค้าก่อนแล้วขยายตัวเข้าสู่ธุรกิจการเงิน ประกันภัย เดินเรือ คลังสินค้า กระสอบ ซึ่งเป็นปัจจัยที่เอื้ออำนวยให้ธุรกิจการค้าข้าวครบวงจร ในที่สุดก็ขยายตัวเข้าสู่ภาคอุตสาหกรรม หรือจากภาคอุตสาหกรรมก่อนถึงจะก้าวเข้าสู่ภาคการเงิน ซึ่งอาจจะอธิบายแนวทางการขยายตัวของธุรกิจการค้าส่งออกข้าวว่ามีรูปแบบดังกล่าวได้ ดังนี้

ก. เนื่องจากจุดเริ่มของธุรกิจส่งออกข้าวไปจำหน่ายต่างประเทศของพ่อค้าไทยเชื้อสายจีน มาจากผลของการเปิดประเทศสู่การค้าเสรีโดยสนธิสัญญาบาวริงในพ.ศ. 2398 ที่เปิดโอกาสให้ฝ่ายทหารการค้าที่ทำการค้าขายสินค้าและบริการต่าง ๆ ที่มีกิจการขนาดเล็ก เช่น พ่อค้ารับซื้อสินค้าพืชไร่ พ่อค้าสินค้านั้นเมือง ได้พัฒนาตนเองมาทำการค้าติดต่อกับต่างประเทศโดยเป็นผู้ส่งออกข้าว

ข. การทำธุรกิจเกี่ยวกับการค้าส่งออกข้าวไปจำหน่ายต่างประเทศ ต้องอาศัยธุรกิจเงินทุน ประกันภัย การเดินเรือขนส่งสินค้า และคลังสินค้า ที่เอื้ออำนวยให้ธุรกิจการค้าส่งออกข้าวครบวงจร ดังนั้นกลุ่มพ่อค้าส่งออกข้าวจึงมีแนวทางการขยายตัวในธุรกิจดังกล่าว โดยเฉพาะการพยายามขยายตัวเข้าสู่ธุรกิจการเงิน ซึ่งเป็นแหล่งระดมเงินทุนที่สำคัญที่สามารถเป็นฐานให้ธุรกิจของกลุ่มตนขยายอาณาจักรได้มากขึ้น เพราะเงินทุนเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งในการขยายอำนาจทางเศรษฐกิจ แม้ว่าจะมีการจำกัดการตั้งธนาคารพาณิชย์ตามพระราชบัญญัติธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. 2505 ก็ตาม ก็ไม่เป็นอุปสรรคต่อการขยายตัวเข้าสู่ธุรกิจการเงินของกลุ่มพ่อค้าส่งออกข้าว เพราะสามารถจัดตั้งบริษัทธุรกิจการเงินและหลักทรัพย์ของตนเองขึ้นมา หรือการอาศัยบริษัทลงทุนหลักเข้าไปถือหุ้นในธนาคารพาณิชย์ที่ตนเองสนใจ จนสามารถเข้าไปเป็นกรรมการของธนาคารดังกล่าวได้ เช่น กรณีของตระกูลโอกาสวงศ์ ก็ได้อาศัยบริษัทลงทุนหลัก คือ บริษัทโอกาสกิจเข้าไปถือหุ้นธนาคารมหานครประมาณร้อยละ 2.5 ในที่สุดก็ได้เป็นกรรมการในธนาคารมหานคร หรือกรณีของตระกูลอัศวินวิจิตร ก็ได้อาศัยบริษัทลงทุนหลัก คือ บริษัทอัศวินวิจิตร เข้าไปถือหุ้นธนาคารสหธนาคารและก็ได้เป็นกรรมการในธนาคารดังกล่าว

ค. กลุ่มพ่อค้าส่งออกข้าวนอกจากจะพยายามขยายตัวเข้าสู่ธุรกิจการเงินแล้ว ยังมีแนวโน้มขยายไปสู่ขายทุกอุตสาหกรรมด้วย เนื่องจากการพัฒนาประเทศของรัฐบาลที่นำเอาแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติมาใช้ในระยะเริ่มแรก ที่มีนโยบายส่งเสริมอุตสาหกรรมภายในประเทศ เพื่อลดการพึ่งสินค้าอุตสาหกรรมจากต่างประเทศ เป็นผลให้กลุ่มพ่อค้าส่งออกข้าวหันมาสนใจลงทุนทางด้านอุตสาหกรรมมากขึ้น แต่การจะลงทุนในอุตสาหกรรมประเภทไหนขึ้นอยู่กับศักยภาพที่ตนเองมีอยู่ ซึ่งส่วนใหญ่จะลงทุนในอุตสาหกรรมที่เป็นพื้นฐานการค้าอยู่แล้ว เช่น ตระกูลเสี่ยวไพรัตน์และแต่ไพสิฐพงษ์มีพื้นฐานจากการค้าสินค้าผ้าไหม เมืองก็ลงทุนในอุตสาหกรรมทอผ้า ปั่นด้าย ตระกูลเอี่ยมสุรีย์ เคยมีประสบการณ์การสกัดน้ำมันพืชจากบรรพบุรุษ ก็ลงทุนในอุตสาหกรรมสกัดน้ำมันพืช หรือขยายตัวสู่อุตสาหกรรมที่ตนเองเคยเป็นผู้สั่งเข้าหรือตั้งแทนจำหน่ายภายในประเทศ ได้แก่ กลุ่มเสี่ยวไพรัตน์และแต่ไพสิฐพงษ์ เคยเป็นตัวแทนนำเข้ายาปราบวัชพืช ยารักษาโรคพืช และสัตว์ เคมีภัณฑ์ต่าง ๆ ทำให้กลุ่มดังกล่าวขยายตัวไปสู่ธุรกิจการเลี้ยงสัตว์ด้วยการจัดตั้งฟาร์ม โรงงานผลิตอาหารสัตว์ และอุตสาหกรรมปิโตรเคมีกัล เป็นต้น

สรุป จากการศึกษาความเจริญเติบโตของกลุ่มพ่อค้าส่งออกข้าวที่สำคัญต่าง ๆ ดังกล่าวมาข้างต้น พบว่า แนวทางการขยายธุรกิจของกลุ่มพ่อค้าส่งออกข้าว เริ่มต้นด้วยการประกอบการค้าขนาดใหญ่จากการเป็นพ่อค้าขายส่งรับซื้อสินค้าพืชไร่ พ่อค้าสินค้าผ้าไหม เมือง พ่อค้ายาง พ่อค้าแร่และเจ้าของโรงสี ซึ่งล้วนแต่ทำการสะสมทุนขึ้นต้นจากวิถีทางการค้าทั้งสิ้น แล้วค่อย ๆ ขยายใหญ่ขึ้นเป็นนายทุนพ่อค้าส่งออกข้าว หลังจากนั้นก็อาศัยการสะสมทุนจากการค้าข้าวเป็นฐานของการขยายตัวไปสู่ธุรกิจการเงิน การประกันภัย การเดินเรือ คลังสินค้า และเข้าสู่ภาคอุตสาหกรรม ในปัจจุบันกลุ่มพ่อค้าส่งออกข้าวส่วนใหญ่ก็ยังคงเป็นนายทุนการค้าที่มีรายได้หลักจากธุรกิจการส่งออกข้าว และมีส่วนน้อยที่สามารถพัฒนาไปสู่นายทุนการเงินและนายทุนอุตสาหกรรมแม้จะใช้ระยะเวลาในการขยายธุรกิจค่อนข้างช้าก็ตาม ซึ่งสาเหตุของการดำรงอยู่ในภาคการค้าของกลุ่มพ่อค้าส่งออกข้าวหรือการพัฒนาไปสู่ภาคการเงินและภาคอุตสาหกรรมค่อนข้างช้านั้น พอจะประมวลได้ดังนี้ กล่าวคือ

ก. เนื่องจากการจะพัฒนาจากทุนการค้าไปสู่นายทุนอุตสาหกรรมนั้น นายทุนการค้าจะต้องนำเงินทุนขึ้นต้นที่สะสมไว้จากการค้าหรือพาณิชย์กรรมมาลงทุนทำการผลิตด้วยตนเองเพื่อขายแก่ตลาดไปหรือเพื่อส่งออก ซึ่งการผลิตขนาดใหญ่ก็ต้องอาศัยเทคโนโลยีขั้นสูงในการผลิตและการผูกขาดในปัจจัยการผลิต กล่าวคือ พ่อค้าจะต้องมีบทบาททั้งเป็นผู้ผลิต พ่อค้าคนกลาง และนายทุนที่แท้จริงที่มีอำนาจเหนือการผลิตและเป็นผู้รวบรวมส่วน

แบ่งมูลค่าส่วนเกินไว้ทั้งหมดตามคำอธิบายของคาร์ล มาร์กซ เงื่อนไขที่นำไปสู่การพัฒนา จากทุนการค้าเป็นทุนอุตสาหกรรมของประเทศต่าง ๆ ในยุโรปเกิดขึ้นจากการปฏิวัติทาง อุตสาหกรรมที่มีการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ในภาคการผลิต ซึ่งได้รับการส่งเสริมจาก รัฐบาลอย่างจริงจังในด้านการให้การศึกษาคิดค้นเทคโนโลยีใหม่ ๆ ที่ก้าวหน้า การฝึกอบรม แรงงานให้มีความรู้ความชำนาญในรูปแบบการผลิตสมัยใหม่ แต่สำหรับประเทศพื้นฐานทาง ด้านพัฒนาการทางเทคโนโลยีทางการผลิตมีน้อยและขาดการส่งเสริมจากรัฐบาลอย่างจริงจัง ทางด้านการให้การศึกษาคิดค้น ถึงแม้จะมีการส่งเสริมการลงทุนก็ตามแต่ประสิทธิภาพประโยชน์ ที่ผู้ได้รับการส่งเสริมการลงทุนมักจะอยู่ในรูปตัวเงิน เช่น การยกเว้นภาษีไม่ใช้ทางด้าน การพัฒนาเทคโนโลยี เป็นต้น

ข. สภาพโครงสร้างของทุนนิยมของไทยไม่ได้เกิดขึ้นจากภายในประเทศ เป็นผล มาจากการขยายตัวเข้ามาของทุนนิยมจากภายนอกประเทศ โดยเฉพาะการขยายบทบาท ของนายทุนพ่อค้าส่งออกข้าวของไทยก็สืบเนื่องมาจากผลของการเปิดประเทศสู่การค้าเสรี ในพ.ศ. 2398 และส่วนใหญ่ของกลุ่มนายทุนพ่อค้าส่งออกข้าวก็มีเชื้อสายจีน ที่อพยพจาก ประเทศจีน เข้ามาทำการค้าในประเทศไทยซึ่งยังคงต้องมีการะงอกเงยกับครอบครัวเดิมด้วย การส่งเงินส่วนที่เหลือจากการประกอบการค้าในไทยไปยังประเทศจีน ทำให้เงินทุนส่วน ที่ยังต้องไหลออกไป

ค. รูปแบบการประกอบธุรกิจของกลุ่มพ่อค้าส่งออกข้าวยังคงลักษณะของการ ร่วมลงทุนระหว่างเครือข่ายของตระกูลมากกว่าการขยายไปร่วมลงทุนกับนายทุนต่างประเทศ เพื่อเรียนรู้หรือดึงเงินเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่ จะนำไปสู่การพัฒนาเป็นนายทุนอุตสาหกรรม ถึงแม้จะมีการร่วมลงทุนกับต่างประเทศบ้างส่วนใหญ่เป็นนายทุนเชื้อสายเดียวกับไฉ่แถบเอเซีย เช่น ไต้หวัน ฮองกง และญี่ปุ่น ซึ่งเป็นประเทศที่พัฒนาเป็นอุตสาหกรรมได้จากการลอก เลียนแบบทางเทคโนโลยี แต่ก็เป็นการร่วมลงทุนในสัดส่วนน้อยและเพิ่งจะเริ่มหลังจากประเทศ ไทยเปิดโอกาสให้นักลงทุนจากต่างประเทศ เข้ามาได้อย่างเสรีตามแนวทางการพัฒนาประเทศใน ระยะแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 2 ได้แก่ ตระกูลเสี่ยวไพรัตน์และ แต่โนลิฐพงษ์เพียงตระกูลเดียวที่ร่วมลงทุนกับนายทุนชาวไต้หวัน ฮองกง และญี่ปุ่น ใน อุตสาหกรรมผลิตอาหารสัตว์และอุตสาหกรรมปิโตรเคมีก็

จึงอาจกล่าวได้ว่าทุนจากการค้าข้าวของกลุ่มพ่อค้าส่งออกข้าวระยะหลังสงคราม โลกฯ พ.ศ. 2498 - 2528 ไม่สามารถพัฒนาไปเป็นทุนอุตสาหกรรมในระบบทุนนิยมได้ อย่างเต็มที่

บทสรุป

จากการศึกษาลักษณะและบทบาทของกลุ่มพ่อค้าส่งออกข้าว ในระยะหลังสงครามโลกฯ ของไทย โดยการเปรียบเทียบลักษณะการเติบโต และการพัฒนาการของกลุ่มพ่อค้าส่งออกข้าวระยะก่อนสงครามโลกฯ และหลังสงครามโลกฯ สามารถสรุปลักษณะที่สำคัญของกลุ่มพ่อค้าส่งออกข้าวดังกล่าว ได้ดังนี้

ลักษณะกลุ่มพ่อค้าส่งออกข้าวในระยะก่อนสงครามโลก ฯ ถือกำเนิดขึ้นมาจากการแพร่เข้ามาของการขยายตัวทางการค้าจากต่างประเทศของนายทุนตะวันตก พ.ศ. 2398 เพื่อทำหน้าที่เป็นนายหน้ารับซื้อข้าวจากผู้ผลิตในประเทศส่งไปขายต่างประเทศ ส่วนใหญ่เป็นนายทุนเชื้อสายจีนที่เป็นเจ้าภาษีอากรและคนจีนในบังคับต่างชาติ ที่อาศัยระบบราชการเป็นช่องทางทำการสะสมทุน ด้วยการเป็นข้าราชการรับใช้รัฐและพ่อค้าจึงไม่มีอิสระจากอำนาจรัฐ ได้แก่ หัว้งหลี บุลกุล บุลสุข และลำซ่า ทุนที่สะสมไว้ในที่สุดก็สามารถขยายไปทำธุรกิจหลายประเภท ได้แก่ เจ้าของโรงสี โรงเลื่อย ธุรกิจการค้าส่งออก การล้งสินค้าเข้า และกิจการค้าขายในต่างประเทศ มูลค่าส่วนเกินของเงินที่ได้รับเพิ่มขึ้นจากการบริการทางการค้าข้าวดังกล่าว เรียกว่า "ทุนการค้าข้าว" เมื่อการค้าระหว่างประเทศขยายตัวมากขึ้น นายทุนกลุ่มพ่อค้าส่งออกข้าวก็สามารถพัฒนาตนเองไปสู่การเป็นนายทุนขนาดกลางพาณิชย์ได้ เช่น หัว้งหลี และลำซ่า และมีธุรกิจประกันภัย การเดินเรือของตนเองเพื่อเอื้ออำนวยต่อธุรกิจข้าวให้ครบวงจร ในระยะหลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 จนถึงก่อนสงครามโลกฯ ลักษณะของกลุ่มพ่อค้าส่งออกข้าวเริ่มเปลี่ยนแปลงไปบ้างเล็กน้อย คือ ไม่ได้มีพื้นฐานจากการเป็นเจ้าภาษีอากรหรือคนในบังคับต่างชาติ แต่เป็นเจ้าของโรงสีและมีร้านส่งออกข้าวของตนเอง เช่น ตระกูลเอี่ยมสุรีย์ และกลุ่มอื่นฟองเหล่าไมซัง ทั้ง 2 กลุ่มต่างก็มีธุรกิจการเงิน ประกันภัย และการเดินเรือของตนเองเพื่อเอื้ออำนวยธุรกิจการค้าข้าวให้ครบวงจรเช่นกัน

ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับกลุ่มพ่อค้าส่งออกข้าวระยะก่อนสงครามโลกฯ ยังคงต้องพึ่งพิงอิทธิพลของชนชั้นปกครองของรัฐเป็นช่องทางการสะสมทุนเช่นกัน แต่อยู่ในลักษณะที่ค่อนข้างอิสระจากอำนาจรัฐมากขึ้น กล่าวคือ ไม่ต้องเป็นข้าราชการรับใช้รัฐหรือมีการเป็นพ่อค้า แต่เป็นพ่อค้าที่ต้องพึ่งพิงอิทธิพลของชนชั้นปกครองด้วยการเข้าร่วมดำเนินธุรกิจที่อิงกับผู้กุมอำนาจรัฐ ซึ่งส่งผลให้กิจการของพ่อค้าดังกล่าวประสบความสำเร็จด้วย

ได้แก่ นายมา บุลกุล ได้เข้าร่วมบริหารงานในบริษัทข้าวไทยที่รัฐตั้งขึ้นเพื่อทำการผูกขาดการค้าข้าว ทำให้ธุรกิจการค้าข้าวของคุณสามารถดำเนินต่อไปได้ เช่นเดียวกับ หวังหลี บุลสุข และลำชา ก็ได้เข้าร่วมดำเนินธุรกิจกับวิสาหกิจของรัฐและบริษัทส่วนตัวของคณะกรรมการด้วย

ลักษณะของกลุ่มพ่อค้าส่งออกข้าวในระยะหลังสงครามโลกฯ ส่วนใหญ่เป็นชาวจีน ที่มีพื้นฐานจากการเป็นพ่อค้าขายส่งรับซื้อสินค้าพืชไร่ เช่น ข้าว ไร่ ถั่ว และ งา เป็นต้น พ่อค้าสินค้าผ้าพื้นเมือง เช่น ผ้าซิ่น ผ้าขาวม้า และผ้าต่างประเทศ พ่อค้ายาง พ่อค้าแร่ และเจ้าของโรงสี ซึ่งล้วนแต่ทำการสะสมทุนขึ้นต้นจากวิถีทางการค้าทั้งสิ้น จนสามารถขยายตัวมาสู่นายทุนพ่อค้าส่งออกข้าว ทำให้กลุ่มพ่อค้าส่งออกข้าวระยะหลังสงครามโลกฯ ยังไม่สามารถพัฒนาไปสู่ทุนการเงินในระยะก่อนการวางแผนพัฒนาฯ ได้ เนื่องจากเป็นเพียงจุดเริ่มต้นที่เปรียบเสมือนจุดกำเนิดของกลุ่มพ่อค้าส่งออกข้าวฯ ซึ่งยังคงลงทุนเข้าในธุรกิจเดิมด้วยการแตกเป็นบริษัทในเครือ เพื่อหวังผลจากนโยบายการจัดสรรโควตาส่งออกข้าวของกระทรวงพาณิชย์ จนกระทั่งในระยะแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ที่ก่อให้เกิดการขยายตัวทั้งทางด้านการค้าภายในประเทศ การค้าระหว่างประเทศ การเงิน และการอุตสาหกรรม มีการหลั่งไหลของทุนจากต่างประเทศเข้ามาลงทุนในประเทศเป็นจำนวนมาก กลุ่มพ่อค้าส่งออกข้าวที่สามารถปรับตัวตามการขยายตัวของระบบเศรษฐกิจ มีส่วนช่วยให้ดำเนินนโยบายการลงทุนไปในทิศทางที่ถูกต้อง และนำธุรกิจของตนสู่ความรุ่งเรืองได้ กล่าวคือ กลุ่มพ่อค้าส่งออกข้าวที่สามารถเข้าร่วมลงทุนกับนายทุนในประเทศด้วยกันและนายทุนต่างประเทศ นอกจากการร่วมลงทุนระหว่างเครือญาติ จะสามารถสร้างธุรกิจของตนให้เข้มแข็งและขยายธุรกิจออกไปได้กว้างกว่า เช่น ตระกูลเอี่ยมสุรีย์ ตระกูลโอภาสวงศ์ ตระกูลเลี้ยวไพรัตน์และแต่ในสิริฉงษ์ ตระกูลอัศวินวิจิตร ได้เข้าไปร่วมลงทุนถือหุ้นในสถาบันการเงินของกลุ่มนายทุนธนาคาร โดยเฉพาะ ตระกูลโสภณนิษฐ์ ที่เคยมีความสัมพันธ์ทางการค้าข้าวร่วมกัน สำหรับตระกูลเลี้ยวไพรัตน์ และแต่ในสิริฉงษ์ ยังได้ร่วมลงทุนกับนายทุนต่างชาติชาวไต้หวัน ฮองกง และญี่ปุ่น ในนามบริษัท เบทาโกร เซ็นทาโก และอุตสาหกรรมปิโตรเคมีดลจำกัด จึงทำให้ตระกูลเลี้ยวไพรัตน์และแต่ในสิริฉงษ์ สามารถขยายธุรกิจไปได้ไกลกว่ากลุ่มพ่อค้าส่งออกข้าวอื่น ๆ เช่น ตระกูลเอี่ยมสุรีย์ ตระกูลโอภาสวงศ์ ตระกูลอัศวินวิจิตร ตระกูลตันประเสริฐ ตระกูลวงศ์ศรีเกษม ตระกูลลิมทรง และตระกูลดำเนินชาญนิษฐ์ ถึงแม้กลุ่มพ่อค้าส่งออกข้าวบางกลุ่มจะสามารถพัฒนาตนเองไปเป็นทั้งนายทุนการค้า นายทุนการเงิน และนายทุนอุตสาหกรรม

ได้ก็ตาม แต่ก็ไม่สามารถควบคุมธุรกิจต่าง ๆ ไว้เมื่อตนได้ทั้งหมดเหมือนกลุ่มนายทุนธนาคารพาณิชย์ เนื่องจากกลุ่มพ่อค้าส่งออกข้าวส่วนใหญ่ยังคงขยายตัวในทศวรรษการค้าข้าวที่เป็นพื้นฐานเดิมของตนเป็นจำนวนมาก จึงอาจกล่าวได้ว่า การค้าข้าวในระยะหลังสงครามโลก ฯ ไม่ใช่ฐานของนายทุนไทย ที่ทำให้ผู้ที่ประกอบการค้าข้าวแล้วสามารถขยายไปเป็นนายทุนอื่น ๆ ที่ครอบคลุมธุรกิจหลาย ๆ สาขาการผลิตในประเทศได้

ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับกลุ่มพ่อค้าส่งออกข้าวระยะหลังสงครามโลก ฯ เป็นไปอย่างอิสระมากขึ้น กล่าวคือ กลุ่มพ่อค้าส่งออกข้าวเข้าไปสัมพันธ์กับรัฐเพียงเพื่อขอความคุ้มครองผลประโยชน์ของกลุ่มตนให้อยู่รอด มากกว่าเพื่อแสวงหาผลประโยชน์ทางธุรกิจโดยตรง เพราะไม่ได้เข้าไปมีส่วนร่วมในวิสาหกิจหรือกิจการส่วนตัวของกลุ่มผู้มีอำนาจ ซึ่งกลุ่มผู้มีอำนาจทางการเมืองขณะนั้น ก็ไม่เปิดโอกาสให้แก่พ่อค้าได้เข้าไปมีส่วนร่วมในธุรกิจตนเพื่อแบ่งผลประโยชน์ส่วนหนึ่งไปเป็นของพ่อค้า เนื่องจากมีความแตกแยกระหว่างกลุ่มผู้มีอำนาจปกครองประเทศ ทำให้แต่ละกลุ่มต่างแข่งขันกันแสวงหาผลประโยชน์เพื่อเป็นฐานเศรษฐกิจของกลุ่มตน และกลุ่มพ่อค้าส่งออกข้าวมีความเป็นอิสระจากอำนาจรัฐเต็มที่ เมื่อกลุ่มพ่อค้าส่งออกข้าวได้รวมตัวกันอย่างจริงจังใน พ.ศ. 2502 ในนาม "กลุ่มข้าวสภาคการค้า" และสร้างพลังอำนาจต่อรองกับรัฐด้วยการจัดตั้งคณะกรรมการสาขาข้าวขึ้น ประกอบด้วยคณะกรรมการตรวจข้าว คณะกรรมการกำกับหนตราค่าข้าว และอนุกรรมการจัดสรรข้าว ซึ่งแต่เดิมเป็นหน้าที่ของกระทรวงพาณิชย์ ถึงแม้กลุ่มพ่อค้าส่งออกข้าวจะอิสระจากอำนาจรัฐ แต่ก็ยังเป็นกลุ่มที่ถือกำเนิดขึ้นจากแรงผลักดันของทุนนิยมภายนอก มิใช่จากปฏิกริยาในรากฐานทางเศรษฐกิจของสังคมไทย เป็นเหตุให้กลุ่มพ่อค้าส่งออกข้าวมิได้แสดงบทบาทต่อการพัฒนาเศรษฐกิจภายในประเทศ โดยเฉพาะการมีส่วนเปลี่ยนแปลงระบบการผลิตทางการเกษตรที่ล้ำหลังของไทย ในระยะหลังยังเข้าไปผูกพันกับนายทุนต่างชาติมากขึ้น ยิ่งทำให้พัฒนาการของเกษตรกรรมแห่งชาติขยายตัวไปได้ช้า